

תפסיר רס"ג

בְּקִרְיַת אַרְבַּע הוּא חֶבְרוֹן
בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבֵא אֲבָרָהָם
לְסֹפֹד לְשָׂרָה וּלְבִתָּהּ:
וּמִיַּת שָׂרָה. בְּקִרְיַת אַרְבַּע. הִיא חֶבְרוֹן
בְּאֶרֶץ דְּכַנְעַן. וְאַתָּה אֲבָרָהָם. לְמִסְפָּדָה
דְּשָׂרָה וּלְמִבְּתָהּ: וַיִּקַּם אֲבָרָהָם
מֵעַל פָּנָיו מֵתוֹ וַיְדַבֵּר אֶל-

בְּלֹד כְּנַעַן. פְּאֲקַבֵּל אֲבָרָהָם.
יְנַדְבֵּהָ וַיְבַכֶּיהָ: ג) פְּקָאם
אֲבָרָהָם. מִן חֲצִירָהּ מִיַּתָּה.
וּכְלָם בְּנֵי חַת קֵאלָא: ד) אֲנָא
גְרִיב אוֹ צִיף מַעֲכָם. אַעֲטוּנִי
חֻז קִבֵּר מַעֲכָם. וְאֲדַפֵּן מִיַּתִּי
מִן בֵּין יְדֵינִי: ה) פְּאֲגָאבוּה בְּנֵי
חַת וְקֵאלוּ לָהּ: ו) אַסְמַע מִנָּא
יָא סִידְנָא. אַנְתָּ שְׂרִיף אֵלְלָהּ

בְּנֵי חַת לֵאמֹר: וַקָּם אֲבָרָהָם. מֵעַל אִפֵּי מִיַּתִּיהָ. וּמִלִּיל עִם בְּנֵי
חַתָּאָה לְמִימַר: ג) גַּר וְתוֹשֵׁב אֲנִכִּי עִמָּכֶם תָּנוּ לִי
אַחֲזֹת-קִבֵּר עִמָּכֶם וְאֶקְבְּרָה מֵתִי מִלְּפָנַי: ד) יִיד
וְתוֹתֵב אֲנָא עִמָּכוֹן. הִבּוּ לִי אַחֲסַנְתָּ קִבּוּרָא עִמָּכוֹן. וְאֶקְבֵּר מִיַּתִּי מִן
קְדָמַי: ה) וַיַּעֲנוּ בְנֵי-חַת אֶת-אֲבָרָהָם לֵאמֹר לוֹ:
וְאֲתִיבּוּ בְנֵי חַתָּאָה. יָת אֲבָרָהָם לְמִימַר לִיהָ: ג) שְׁמַעְנוּ | אֲדֹנָי
נְשִׂיא אֱלֹהִים אַתָּה בְּתוֹכֵנוּ בְּמִבְחָר קִבְרֵינוּ
קִבֵּר אֶת-מֵתְךָ אִישׁ מִמֶּנּוּ אֶת-קִבְרוֹ לֹא יִכְלָה

• כַּשׁ"י •

וּמֵתָה: ד) גַּר וְתוֹשֵׁב אֲנִכִּי עִמָּכֶם. גַּר מֵאֶרֶץ
אַחֲרַת וְנִתְּשַׁבְתִּי עִמָּכֶם. וּמִדְּרַשׁ אַגְדָּה אִם
תִּרְצוּ הִרִינִי גַר, וְאִם לֹא אֶהְיֶה תוֹשֵׁב
וְאֶטְלָנָה מִן הַדִּין שְׂאֵמֶר לִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
(לְעִיל י"ז ז) לְזַרְעֶךָ אֶתְּנֶן אֶת הָאֶרֶץ הַזֹּאת:
אַחֲזֹת קִבֵּר. אַחֲזֹת קִרְקַע לְבֵית הַקְּבֻרֹת:
וְלֹא יִכְלָה. לֹא יִמְנַע, כְּמוֹ (תְּהִלִּים מ י"ג) לֹא
תִּכְלָא רַחֲמֵיךָ, וְכְמוֹ (לְעִיל ח ז) וַיִּכְלָא הַגֹּשֶׁם:

עֲנִיקִים שְׁהִיוּ שֵׁם אַחֲמִין שִׁשִּׁי וְתַלְמֵי וְאַבְיָהֶם.
דְּבָר אַחֵר עַל שֵׁם אַרְבַּעָה זִוגוֹת שֶׁנִּקְבְּרוּ שֵׁם
אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ אָדָם וְחֻוָּה, אֲבָרָהָם וְשָׂרָה, יִצְחָק
וְרִבְקָה, יַעֲקֹב וְלֵאָה: וַיָּבֵא אֲבָרָהָם. מִבְּאֵר
שָׁבַע: לְסֹפֹד לְשָׂרָה וּלְבִתָּהּ. וְנִסְמָכָה
מִיַּת שָׂרָה לְעַקִּידַת יִצְחָק, לְפִי שֶׁעַל יְדֵי
בְּשׂוּרַת הַעַקִּידָה שֶׁנִּזְדַּמֵּן בְּנָה לְשִׁחִיטָה
וְכַמְעַט שְׁלֹא נִשְׁחַט, פְּרָחָה נִשְׁמַתָּה מִמֶּנָּה

זוֹלָק הַדְּקֻדּוֹק: וְנְשִׂיא אֱלֹהִים אַתָּה. בְּרֹב הַתִּיגָאן אֵין כַּאן פְּסִיק:

תפסיר רס"ג

פי מא ביננא. פי כיאר קבורנא. אדפן מיתד. וכל רגל מנא. לא יבכיל עליך בקבר לה אן תדפן פיה מיתד: (ז) פקאם אברהים. וסגד שכרא לאהל אלבלד בני חת: (ח) תים פלמהם וקאל להם. אן שאת אנפסכם. אן אדפן מיתתי מן בין ידיי. אסמעו מני. ואשפעו לי ענד עפרון אבן צחר. (ט) ויעטיני אלמגארה אלמציאעפה אלתי לה. אלתי פי טרף ציעתה. בתמן פאמל. יעטיניהא פי מא בינכם חוז קבר: (י) ופאן עפרון

מִמֶּנָּה מִקֶּבֶר מִתְּדָ: קביל מננא רבוננא. רב קדם יי את ביננא. בשפר קברנא. קבר ית מיתד. אנש מננא. ית קבריה. לא יכלי מנד מלמקבר מיתד:
וַיִּקַּם אַבְרָהָם וַיִּשְׁתַּחוּ לְעַם־הָאָרֶץ לְבְנֵי חֵת: וְקָם אַבְרָהָם וַסְגִיד לְעֵמָא דְאַרְעָא לְבְנֵי חֵתָאָה: וַיְדַבֵּר אֶתָם לֵאמֹר אִם־יֵישׁ אֶת נַפְשְׁכֶם לְקֶבֶר אֶת־מֵתִי מִלְּפָנַי שְׁמַעוּנִי וּפְגַעוּ־לִי בְּעַפְרוֹן בֶּן־צַחֲרִ:

ומליל עמהון למימר. אם אית רעוא נפשכון. למקבר ית מיתי מן קדמי. קבילו מני. ובעו לי מן עפרון בר צחר: **וַיִּתֶּן־לִי אֶת־מַעֲרַת הַמְּכַפְלָה אֲשֶׁר־לוֹ אֲשֶׁר בְּקִצֵּה שְׂדֵהוּ בְּכֶסֶף מָלֵא יִתְּנֶנָּה לִי בְּתוֹכְכֶם לְאַחֲזֵת־קֶבֶר: וַיִּתֵּן לִי. ית מערת כפילתא דליה. דבסטר חקליה. בכסף שלים. יתנה לי. ביניכון לאחסנת קבורא: **וַיַּעֲפְרוֹן יֹשֵׁב בְּתוֹךְ בְּנֵי־חֵת וַיַּעַן עֶפְרוֹן הַחֵתִי אֶת־אַבְרָהָם בְּאָזְנֵי בְנֵי־חֵת לְכֹל בָּאֵי שַׁעַר־עִירוֹ לֵאמֹר: וְעַפְרוֹן יִתֵּיב בְּגוֹ בְנֵי****

— כס"י —

דוד אמר לארונה (דברי הימים א' כ"ד) בכסף מלא: **וַיַּעֲפְרוֹן יֹשֵׁב**. בתיב חסר. אותו היום מנדהו שוטר עליהם, מפני חשיבותו של-אברהם שהיה צריך לו עלה לגרלה:

נפשכם. רצונכם: **וּפְגַעוּ לִי**. לשון בקשה, כמו (רות א טז) אל תפגעני ביי ט המכפלה. בית ועליה על גביו. דבר אחר שכפולה בזוגות: **בְּכֶסֶף מָלֵא**. אשלם כל שויה, וכן

תפסיר רס"ג

גאלס פי מא בינהם. פאגאבה
 עפרון אלתי בחצרתהם. וסאיר
 מן דכיל באב קריתה קאילא:
 (יא) לא יא סידי אסמע מני.
 אלציעה קד אעטיתהא לך.
 ואלמג'ארה אלתי פיהא.
 בחצרה בני עמי אעטיתהא
 לך. אדפן פיהא מילתך:
 (יב) פסגד אברהים שכרא.
 בחצרה אהל אלבלד: (יג) תים
 פלמה בחצרתהם קאילא. אמא
 אנת בל ליתך תסמע מני. אן
 אעטיך תמן אלציעה אקבלה
 מני. חתי אדפן מילתי תים:
 (יד) פאגאבה עפרון וקאל לה:
 (טו) יא סידי אסמע מני. רוציה

חַתָּאָה. וְאַתִּיב עֶפְרוֹן חַתָּאָה יֵת אַבְרָהָם
 קָדָם בְּנֵי חַתָּאָה. לְכֹל. עָלַי תִּרְעֶה קִרְתִּיָּה
 לְמִימַר: **לֹא-אֲדֹנָי שָׁמְעֵנִי**
הַשָּׂדֶה נָתַתִּי לָךְ וְהַמְעָרָה
אֲשֶׁר-בּוֹ לָךְ נָתַתִּיָּה לְעֵינָי
בְּנֵי-עַמִּי נָתַתִּיָּה לָךְ קִבֹּר
מִתְּךָ: לֹא רַבּוֹנִי קָבִיל מְנִי. חֲקֵלָא
 יְהִיבִית לָךְ. וּמְעָרָתָא דְּבִיָּה לָךְ יְהִיבִיתָ.
 לְעֵינָי בְּנֵי עַמִּי. יְהִיבִיתָ לָךְ קִבֹּר מִיְתְּךָ:
וַיִּשְׁתַּחוּ אַבְרָהָם לְפָנָי
עַם-הָאָרֶץ: וּסְגִיד אַבְרָהָם. קָדָם
 עָמָא דְּאָרְעָא: **וַיְדַבֵּר אֶל-**

עֶפְרוֹן בְּאָזְנֵי עַם-הָאָרֶץ לֵאמֹר אַךְ אִם-אַתָּה
לוֹ שָׁמְעֵנִי נָתַתִּי כֶּסֶף הַשָּׂדֶה קַח מִמֶּנִּי
וְאֶקְבְּרָה אֶת-מֵתִי שָׁמָּה: וּמִלִּיל עַם עֶפְרוֹן. קָדָם עָמָא
 דְּאָרְעָא לְמִימַר. בְּרַם. אִם עֲבַדְתָּ לִּי טִיבוֹ קָבִיל מְנִי. אַתִּין. כֶּסֶפָא דְּמִי
 חֲקֵלָא סב מְנִי. וְאֶקְבֵּר יֵת מִיְתִי תַמְזִן: **וַיַּעַן עֶפְרוֹן אֶת-**
אַבְרָהָם לֵאמֹר לוֹ: וְאַתִּיב עֶפְרוֹן. יֵת אַבְרָהָם לְמִימַר לִיָּה:
אֲדֹנָי שָׁמְעֵנִי אֶרֶץ אַרְבַּע מֵאֹת שֶׁקֶל-כֶּסֶף

— רס"י —

אתה לו שמעני. אתה אומר לי לשמוע לך
 ולקח בחנם, אני אי אפשרי בך, אך אם אתה
 לו שמעני הלואי ותשמעני: נתתי. דונא"י
 בלע"ז [נתתי] מוכן הוא אצלי והלואי נתתי

לכל באי שער עירו. שכלן בטלו
 ממלאכתן ובאו לגמול חסד לשרה:
 יא לא אדני. לא תקנה אותה בדמים: נתתי
 לך. הרי הוא כמו שנתתה לך: יג אך אם

תפסיר רס"ג

תסוי ארבע מאיה מתקאל פציה. ביני ובינד מא הי אדפן פיהא מילתד: טז) פלמא סמע אברהים מנה ד'אלד. וזן לה אלפציה. אלתי ד'כרהא בחצרתהם. ארבע מאיה מתקאל פציה. גאיזא פי אלתיגאראת: יז) פוגבת ציעה' עפרון אלמערופה באלמצ'אעפה. אלתי בחצ'רה' ממרא. אלצ'יעה ואלמג'ארה אלתי פיהא. וגמיע אלשג'ר אלד'י פיהא. ופי גמיע תכ'מהא מסת'דירא: יח) שראא לאברהים

בִּינִי וּבִינָהּ מֵהָהוּא וְאֶת־
מִתְּךָ קָבֵר: רבוני קביל מני. ארע
שויא ארבע מאה סלעין דכסף. בינא
ובינד מא היא. וית מיתד קבר:
וַיִּשְׁמַע אַבְרָהָם אֶל־
עֶפְרוֹן וַיִּשְׁקַל אַבְרָהָם
לְעֶפְרוֹן אֶת־הַכֶּסֶף אֲשֶׁר
דָּבַר בְּאָזְנֵי בְנֵי חֵת אַרְבַּע
מֵאוֹת שֶׁקֶל כֶּסֶף עֵבֶר
לְסֹחָר: וקביל אברהם מן עפרון.

ותקל אברהם לעפרון. ית כספא. דמליל קדם בני חתא. ארבע מאה
סלעין דכסף. מתקבל סחורה בכל מדינה: (שני) וַיִּקָּם אֶת־
עֶפְרוֹן אֲשֶׁר בִּמְכַפְּלָהּ אֲשֶׁר לְפָנָי מִמְּרֵא
הַשָּׂדֶה וְהַמְעָרָה אֲשֶׁר־בוֹ וְכָל־הָעֵץ אֲשֶׁר
בַּשָּׂדֶה אֲשֶׁר בְּכָל־גְּבֻלוֹ סָבִיב: וקם חקל עפרון.
דבכפילתא. דקדם ממרא. חקלא ומערתא דביה. וכל אילני
דבחקלא. דבכל תחומיה סחור סחור: וַיִּקָּם אֶת־הַמָּקוֹם לְמַקְנָהּ

— כש"י —

שמתקבלים בשקל בכל מקום ויש מקום
ששקליהן גדולים שהן קנטרין. ינטייני"ס
[מטבעות של-מאה] זלע"ז: י וַיִּקָּם אֶת־
עֶפְרוֹן. תקומה היתה לה שיצאה מיד
הדיוט ליד מלך. ופשוטו של-מקרא ויקם
השדה והמערה אשר בו וכל העץ

לך קבר: טו ביני ובינד. בין שני אדוהבים
כמונו מה היא חשובה לכלום. אלא הנח את
המכר ואת מתך קבור: טו וַיִּשְׁקַל אַבְרָהָם
לְעֶפְרוֹן. חסר וי"ו. לפי שאמר הרבה ואפלו
מעט לא עשה. שנטל ממנו שקלים גדולים
שהן קנטרין. שנאמר (פסוק טז) עבר לסחור.

תפסיר רס"ג

לְעֵינַי בְּנֵי-חַת בְּכָל בָּאֵי

שְׁעַר-עִירוֹ: לְאַבְרָהָם לְזַבְיֹנָהּ

לְעֵינַי בְּנֵי חַתָּאָהּ. בְּכָל עָלִי תִרַע קַרְתִּיָּה:

וְאַחֲרֵי-כֵן קָבַר אֲבָרָהָם

אֶת-שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אֶל-

מַעְרַת שְׂדָה הַמְּכַפְלָה עַל-

פְּנֵי מַמְרָא הוּא חֶבְרוֹן

בְּאֶרֶץ כְּנָעַן: וּבִתְרַ בֶּן קָבַר

אַבְרָהָם יָת שָׂרָה אֶתְתִּיָּהּ. בַּמַּעְרַת. חֲקַל

כְּפִילְתָּא. עַל אִפֵּי מַמְרָא הִיא חֶבְרוֹן. בְּאֶרְעָא דְכְנָעַן: בְּ וִיקָם

הַשְּׂדָה וְהַמַּעְרָה אֲשֶׁר-בּוֹ לְאַבְרָהָם לְאַחֲזֹת

קָבַר מֵאֵת בְּנֵי-חַת: וְקָם חֲקִלְא. וּמַעְרַתָּא דְבֵיָּהּ.

לְאַבְרָהָם לְאַחֲסֹנַת קְבוּרָא. מִן בְּנֵי חַתָּאָהּ: ס

כָּד * וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים וַיְהוֶה בִּרְדָּה אֶת-

אַבְרָהָם בְּכָל: וְאַבְרָהָם סִיב. עַל בְּיוֹמָיו. וַיִּי בְּרִיד יָת אֲבָרָהָם

בְּכוּלָּא: וַיֹּאמֶר אֲבָרָהָם אֶל-עַבְדּוֹ זָקֵן בֵּיתוֹ

הַמְּשָׁל בְּכָל-אֲשֶׁר-לוֹ שֵׁם-נָא יִדְדָה תַּחַת יָרְכִי:

וְאָמַר אֲבָרָהָם. לְעַבְדִּיָּהּ סָבָא דְבֵיתִיָּהּ. דְשְׁלִיט בְּכָל דְלִיָּהּ.

בְּחֻצְרָהּ בְּנֵי חַת. וְסָאִיר מִן

דְּכִיל בְּאַב קַרְתִּיתָהּ: יֵט) וּבַעַד

דְּיֵאלֶךְ דְּפִן אֲבָרָהִים שְׂרָה

זִוְגָתָהּ. פִּי מְגִיָּרָה אֶלְצִיָּעָה

אַלְמִצִּיאָעָפָה. בְּחֻצְרָהּ מִמְרָא

הִי חֶבְרָא. פִּי בְּלַד כְּנָעַן:

כ) פְּתִיבְתָת אֶלְצִיָּעָה

וְאַלְמִגְיָרָה אֶלְתִּי פִיָּהּ.

לְאַבְרָהִים חִזּוֹ קָבַר. מִן בְּנֵי חַת:

כד א) וְלִמָּא שְׂאֵד אֲבָרָהִים.

וְטַעַן פִּי אֶלְסֹן. בְּאַרְכָּה אֶלְלָה

פִּי כָל שֵׁי: ב) פְּקָאֵל אֲבָרָהִים.

לְאַבְרָהָם לְמִקְנָהּ וְגו': יֵט בְּכָל בָּאֵי שְׁעַר עִירוֹ. בְּקָרֵב בְּלָם וּבְמַעֲמַד בְּלָם הִקְנָהּ לוֹ: כָּד 6 בְּרַד אֶת אֲבָרָהָם בְּכָל. בְּכָל עוֹלָה בְּגִימְטְרִיא בּוֹ, וּמֵאַחַר שֶׁהָיָה לוֹ בֶּן הָיָה צְרִיף לְהַשִּׂיאוֹ אִשָּׁה: 3 זָקֵן בֵּיתוֹ. לְפִי שְׁהוּא דְבוּק נְקוּד זָקֵן: תַּחַת יָרְכִי. לְפִי שְׁהַנְּשָׁבַע צְרִיף שְׁיִטוּל בְּיָדוֹ חֲפִץ שְׁלִי-מִצְוָה, כְּגוֹן סִפְרַת תּוֹרָה אוֹ תְּפִלִּין, וְהַמִּילָה הָיְתָה מִצְוָה רֵאשׁוּנָה לוֹ

תפסיר רס"ג

לעבדה שיד' מנולה. אלטסלט
עלי גמיע מאלה. אום בידך
אלי עהדי: ג) ואחלפך באללה
רב אלסמאואת ואלארץ. אן
לא תאכיד' זוגה לאבני מן
בנאת אלפנעאניין. אלד' אנא
מקים פי מא בינהם: ד) אלא
אלי בלדי. ומולדי תמצוי.
ותאכיד' זוגה לאבני ליצחק: ה)
פקאל לה אלעבד. לעל לא
תשא אלאמראה. אן תתבעני
אלי הדיא אלבלד. הל ארד
אבנד. אלי אלבלד אלד'י
כרגת מנה: ו) קאל לה
אברהים. אחד'ר. אן תרד' אבני
אלי תים: ז) אללה אלאה

שו בען ידך תחות ירבי:
וְאֲשַׁבְעֶךָ בַּיְהוָה אֱלֹהֵי
הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ
אֲשֶׁר לֹא-תִקַּח אִשָּׁה לְבְנֵי
מִבְנוֹת הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר אֲנֹכִי
יוֹשֵׁב בְּקִרְבָּו: וְאֶקְיִים עֲלֶךָ.
בְּמִימְרָא דַּיֵּי אֱלֹהָא דְשַׁמַּיָא. וְאֱלֹהָא
דְאָרְעָא. דְלֹא תִסַּב אֶתְתָא לְבְרִי. מִבְּנֵי
כְּנַעֲנָאִי. דְאַנָּא יְתִיב בִּינְיָהוֹן: ח) כִּי
אֶל-אֲרָצִי וְאֶל-מִוְלַדְתִּי
תֵּלֵךְ וְלִקְחַת אִשָּׁה לְבְנֵי

לִיצְחָק: אֱלֹהֵינ לְאָרְעִי. וְלִיְלָדוֹתַי תִּיזִיל. וְתִסַּב אֶתְתָא לְבְרִי
לִיצְחָק: ט) וַיֹּאמֶר אֵלָיו הָעֶבֶד אוֹלִי לֹא-תֵאבְּהָ
הָאִשָּׁה לְלֶכֶת אַחֲרֵי אֶל-הָאָרֶץ הַזֹּאת הַהֵשֵׁב
אָשִׁיב אֶת בְּנִךְ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יֵצְאת מִשָּׁם:
וַאֲמַר לִיה עֶבְדָּא. מָאִים לֹא תִיבִי אֶתְתָא. לְמִיתִי בְתַרִּי לְאָרְעָא הָדָא.
הָאֶתְבָּא אֶתִּיב יְת בְּרַךְ. לְאָרְעָא דְנִפְקַתָּא מִתַּמָּן: י) וַיֹּאמֶר אֵלָיו
אֲבָרְהָם הַשְּׂמֵר לְךָ פֶּן-תִּשְׁיב אֶת בְּנֵי שְׁמָה:
וַאֲמַר לִיה אֲבָרְהָם. אֶסְתַּמַּר לְךָ. דְלִמָּא תְתִיב יְת בְּרִי לְתַמָּן:
י) יְהוָה | אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לְקַחְנִי מִבֵּית אָבִי

— כס"י —

ובאָה לו על ידי צער והזתה חביבה עליו ונטלה: זה' אלהי השמים אשר לקחני

תפסיר רס"ג

אלסמאואת. אלדי אצטפאני.
 מן בית אבי ומן ארץ מולדי.
 ואלדי קאל לי. ואקסם לי
 קאילא. לנסלך אעטי הדיא
 אלבלד. הו יבעת' במלכה בין
 ידיך. ותאכד' זוגה. לאבני מן
 ת'ם: ח) ואן לם תשא
 אלאמראה אן תתבעך. כנת
 [י"ג פאנת] ברייא. מן ימיני
 הדיה. עדיא אבני. לא תרדה
 אלי ת'ם: ט) פאומי אלעבד
 בידה. אלי עהד אברהים

ומארץ מולדתי ואשר
 דבר-לי ואשר נשבע-לי
 לאמר לזרעך אתן את-
 הארץ הזאת הוא ישלח
 מלאכו לפניך ולקחת
 אשה לבני משם: " אלהא
 דשמיא. דדברני. מבית אבא ומארע
 ילדותי. ודמליל לי. ודקייס לי למימר.
 לבנדך. אתין ית ארעא הדא.
 הוא. ישלח מלאכיה קדמך. ותסב אתתא. לברי מתמן:
 ח ואם-לא תאבה האשה ללכת אחריך ונקית
 משבעתי זאת רק את-בני לא תשב שמה:
 ואם לא תיבי אתתא למיתי בתרך. ותהי זכא. ממומתי דא. לחוד ית
 ברי. לא תתיב לתמן: ט וישם העבד את-ידו תחת
 ירך אברהם אדניו וישבע לו על-הדבר הזה:

(מל"ב 6 ז) אשר דבר עלי וכן כל לי ולו ולקחם
 הסמוכים אצל דבור מפורשים בלשון על,
 ותרגום שלקחם עלי עלוהי עליהון, שאין נופל
 אצל דבור לשון לי ולו ולקחם, אלא אלי אליו
 אליהם ותרגום שלקחם עמי עמיה עמהון,
 אבל אצל אמירה נופל לשון לי ולו ולקחם:
 ואשר נשבע לי. בין הבתרים: ח ונקית
 משבועתי וגי. וקח לו אשה מבנות ענר
 אשכול וממרא: רק את בני וגי. רק מעוט

מבית אבי. ולא אמר ואלהי הארץ,
 ולמעלה אמר (פסוק ג) ואשביעך בה' אלהי
 השמים ואלהי הארץ. אמר לו עכשיו הוא
 אלהי השמים ואלהי הארץ, שהרגלתיו בפי
 הבריות, אבל כשלקחני מבית אבי היה
 אלהי השמים ולא אלהי הארץ, שלא היו
 באי עולם מכירים בו, ושמו לא היה רגיל
 בארץ: מבית אבי. מחרן: ומארץ מולדתי.
 מאור פשדים: ואשר דבר לי. לצרפי כמו

זולק הדקדוק: ואשר נשבע-לי. תיבת נשבע מלרע מפני הטעם שהושם בסוף התיבה בכל
 התיגאן: ט על-הדבר הזה. תיבת הדבר בטפחא בכל התיגאן המדוקדקות:

תפסיר רס"ג

מולאה. וחלף לה. עלי הדיא
 אלכלאם: י) תם אכיד' אלעבד.
 עשר גמאל. מן גמאל מולאה
 ומציא. וכל כיר מולאה פי ידה
 [י"ג מעד]. וקאם ומציא. אלי
 ארם נהרים אלי קריה' נחור:
 (יא) פאנאד' אלגמאל. כארג
 אלקרזה עלי ביר אלמא. וקת
 עשא. וקת כ'רוג אלנסא
 יסתקין: יב) וקאל. אללהם יא
 אלאה מולאי אברהים. ופק בין
 ידי אליום. ואחסן ב'דאלך. אלי
 מולאי אברהים: יג) האנא ואקף
 עלי עין אלמא. ובנאת אהל
 אלקרזה יכ'רגן פ'סתקין מאא:

ושוי עבדא ית ידיה. תחות. ירפא
 דאברהם רבוניה. וקיים ליה. על פתגמא

הדין: פסוקי תנ"ך (שלישי) ויקח

**הָעֶבֶד עֲשָׂרָה גַמְלִים
 מִגַּמְלֵי אֲדָנָיו וַיִּלְךְ וְכָל-
 טוֹב אֲדָנָיו בִּידוֹ וַיִּקָּם וַיִּלְךְ
 אֶל-אֲרָם נְהָרִים אֶל-עִיר**

נְחוּר: ודבר עבדא. עסרא גמלין.
 מגמלי רבוניה ואזל. וכל טוב רבוניה
 בידיה. וקם. ואזל. לארם דעל פרת
 לקרתא דנחור: יב ויברך

**הַגַּמְלִים מִחוּץ לָעִיר אֶל-בְּאֵר הַמַּיִם לַעַת
 עָרַב לַעַת עֵצַת הַשָּׂאֵבֶת: וְאִשְׁרֵי גַמְלֵיָא. מִבְּרֵא
 לְקַרְתָּא עִם בִּירָא דְמֵיָא. לְעֵדָן רַמְשָׂא. לְעֵדָן דְנַפְקִין מִלֵּיתָא:
 יב וַיֹּאמֶר | יְהוָה אֱלֹהֵי אֲדָנָי אַבְרָהָם הִקְרָה-נָא
 לִפְנֵי הַיּוֹם וַעֲשֵׂה-חֶסֶד עִם אֲדָנָי אַבְרָהָם: וַאֲמַר,
 יי. אלהיה דרבנני אברהם. זמין בען קדמי יומא דין. ועביד טיבו. עם
 רבנני אברהם: יג הנה אנכי נצב על-עין המים
 ובנות אנשי העיר יצאת לשאב מים:**

— רס"י —

שטר מתנה כתב ליצחק על כל אשר
 לו. כדי שיקפצו לשלוח לו בתם:
 ארם נהרים. בין שתי נהרות יושבת:
 יא ויברך הגמלים. הרביצים:

הוא. בני אינו חוזר, אבל יעקב בן בני, סופו
 לחזור: י מגמלי אדניו. נכרין היו משאר
 גמלים, שהיו יוצאין ומומין מפני הגול שלא
 ירעו בשדות אחרים: וכל טוב אדניו בידו.

תפסיר רס"ג

יד) פאָרײַה גארײַה. אַקול לָהּ
מײַלי גרַתְךָ חתִּי אֲשֶׁר־בִּי.
פִּתְקוֹל אֲשֶׁר־בִּי. אֵיזֶי־אֶמְאֹלְךָ
אֲסָקִי פֶקֶד וּפְקֻתָהּ לְעַבְדְּךָ
לִיצְחָק. וּבָהּ אֵעֵלֶם. אַנְדָּךָ קֹדֶה
אֲחַסְנָת אֱלֹהֵי מוֹלָאֵי: טו) פֶּהוּ
קָבֵל אֵן יִפְרָגִי מִן כְּלֵאמֹה.
פֶּאֲדִיא בִּרְבֻקָּה קֹדֶה כִּרְגֻת.
אֱלֹתֵי וְלִדַּת לְבַת־וֹאֵל אֲבִן
מִלְכָּה. זֹגְהִי נַחֲוֹר אֲכִי
אֲבָרְהָם. וְגִרְתָּהּ עָלַי
פֶּתְפֵהָ: טז) וְאַלְגֶּאֲרִיָּה. חֲסֻנָּה
אֲלִמְנָצִיר גִּדָּא. בְּכֹר. וְרָגֵל לֹם

הָאֵנָּה קָאִים עַל עֵינָא דְמֵיָא. וּבְנַת אָנְשֵׁי
קֶרְתָּא. יִפְקֹן לְמַמְלֵי מֵיָא: יז) וְהִיָּה
הַנְּעֹר אֲשֶׁר אָמַר אֵלָיָהּ
הֵטִי נָא כִּדְךָ וְאִשְׁתָּהּ
וְאָמְרָה שְׂתֵּה וְגַם גְּמֻלִיךָ
אֲשַׁקֶּה אֶתְּךָ הַכַּחֲתָ
לְעַבְדְּךָ לִיצְחָק וּבָהּ אֲדַע
כִּי־עָשִׂיתָ חֶסֶד עִם אֲדֹנָי:
וּתְהִי עוֹלִימָתָא. דְּאִימַר לָהּ אֲרַפִּינִי כְּעֵן
קוֹלְתִּיךָ וְאִשְׁתִּי. וְתִימַר אִשְׁתִּי. וְאִף גְּמֻלְךָ
אֲשַׁקִּי. יְתֵה זְמִינָתָא לְעַבְדְּךָ לִיצְחָק. וּבָהּ אֲדַע. אֲרִי עַבְדַּת טִיבֹו עִם
רְבוּנִי: טו) וַיְהִי־הוּא טָרֶם כָּלָה לְדַבֵּר וְהִנֵּה רְבֻקָּה
יֵצֵאת אֲשֶׁר יִלְדָה לְבַת־וֹאֵל בֵּין־מִלְכָּה אִשְׁתִּי
נַחֲוֹר אֲחִי אֲבָרְהָם וְכִדָּה עַל־שְׂכָמָה: וְהוּא הוּא. עַד
לֹא שִׁיעִי לְמִלְלָא. וְהָא רְבֻקָּה נִפְקַת. דְּאֵתִילִידַת לְבַת־וֹאֵל בֵּר מִלְכָּא.
אֶתְתִּי נַחֲוֹר אֲחֻוּהִי דְּאֲבָרְהָם. וְקוֹלְתָּה עַל פֶּתְפֵה: טז) וְהַנְּעֹר
טִבַּת מִרְאָה מְאֹד בְּתוֹלָה וְאִישׁ לֹא יִדְעָהּ
וְתִרְדַּד הָעֵינָה וְתִמְלֵא כִדָּה וְתַעֲלֵ: וְעוֹלִימָתָא.
שְׂפִירָא לְמַחְזִי לְחַדָּא. בְּתוֹלְתָא. וּגְבַר לֹא יִדְעָהּ. וּנְחַתַּת לְעֵינָא. וּמִלַּת

— רס"י —

יִ אֶתְתִּי הַכַּחֲתָ. רְאוּיָה הִיא לֹו שְׂתָהּ אֵי עָשִׂיתָ חֶסֶד. אִם תְּהִיָּה מִמְשַׁפְּחָתוֹ
גּוֹמְלַת חֲסָדִים וּכְדָאֵי לְכַנְס בְּבִיתוֹ וְהוֹנְגַת לֹו, אֲדַע כִּי עָשִׂיתָ חֶסֶד: טז) בְּתוֹלָה.
שְׂלֵ־אֲבָרְהָם. וּלְשׁוֹן הוֹכַחַת בְּרַרְתָּ, אִפְּוִזִישׁ״ט
זֵלע״: יז) וּבָהּ אֲדַע. לְשׁוֹן תְּחַנְּהָ, הוֹדַע לִי בָהּ: בְּדַרְכָּהּ, לְפִי שְׂבָנוֹת הַגּוֹיִם הָיוּ מְשַׁמְרוֹת

תפסיר רס"ג

יערפּהא. פּנזלת אלי אלעין.
 ומלת גרתיא וצעדית:
 (ז) פחאצ'ר אלעבד תלקאהא.
 וקאל אסקיני קליל מאא מן
 גרתי: (ח) פקאלת אשרב וא
 סיידי. פאסרעת. ואנזלת
 גרתיא. עלי ידהא ואסקתה:
 (ט) ופרגית מן סקיה. וקאלת
 איצ'א גמאלך אסקי. אלי אן
 יפרג' שרבהם: (כ) פאסרעת.
 ואכפת גרתיא אלי אלסאקיה
 וחאצ'רת איצ'א. אלי אלביד
 לתסתקי. חתי' אסתקת לגמיע
 גמאלה: (כא) ואלדגל מסתסקי

קולתה וסליקת: **וַיִּרְץ הָעֶבֶד**
לְקִרְאתָהּ וַיֹּאמֶר הַגְּמִיאֲנִי
נָא מֵעַט־מִים מִבְּדָד: ורהט
 עבדא לקדמותה. ואמר. אשקיני בען.
 ועיר מיא מקולתיד: **וַתֹּאמֶר**
שְׂתֶה אֲדֹנָי וַתַּמְהַר וַתָּרֹד
בְּדָה עַל־יְדָה וַתִּשְׁקֶהוּ:
 ואמרת אשת רבוני. ואוחיאת. ואחיתת
 קולתה. על ידה ואשקיתיה: **וַתִּבֶּל**
לְהַשְׁקֶתוּ וַתֹּאמֶר גַּם

לְגַמְלִיךָ אִשָּׁאב עַד אִם־כָּלוּ לְשֵׁתֶת: ושיציאת
 לאשקיותיה. ואמרת. אף לגמלך אמלי. עד דיספקון למשתני:
וַתַּמְהַר וַתָּעַר בְּדָה אֶל־הַשֶּׁקֶת וַתָּרֹץ עוֹד
אֶל־הַבְּאֵר לְשָׂאב וַתִּשְׁאֵב לְכָל־גַּמְלִיו: ואוחיאת.
 ונפצת קולתה לבית שקיא. ורהטת עוד. לבידא לממלי. ומלת לכל
 גמלוהי: **כֹּא וְהָאִישׁ מִשְׁתַּאֵה לָהּ מַחְרִישׁ לְדַעַת**

— רס"י —

מקום בתוליהן ומפקירות עצמן ממקום אחר.
 העיד על זו שנקיה מכל: **וַיִּרְץ הָעֶבֶד**
לְקִרְאתָהּ. לפי שראה שעלו המים
 לקראתה: **הַגְּמִיאֲנִי נָא.** לשון גמיעה.
 כומי"כ זלע"ז: **יח וַתָּרֹד בְּדָה.** מעל שכמה:
יט עַד אִם כָּלוּ. הרי אם משמש בלשון
 אשר. אם כלו. דיספקון. שזו היא גמר שתיתן

זולק הרקדוק: **כא מַחְרִישׁ.** תיבת מחריש בזקף גדול בכל התיגאן:

תפסיר רס"ג

לְהָא. מְסוּדָּה. לְיַעֲלֹם. הֵל אַנְגָּח
 אֵלֶּלְהָ. טְרִיקָה אִם לֹא:
 (כב) וְלִמָּא פְּרָגִית אֲלֶגְמָאֵל מִן
 שִׁרְבָּהָא. אֲכִידִי אֲלֶדְגֵּל שְׁנַף מִן
 דְּיָהֵב. וְזָנָה נֶצֶף מִתְקָאֵל
 וְאֵעִטָּאָהָא. וְגַעַל סוֹאֲרִין עֲלִי
 יְדִיהָא. וְזָנְהָמָא עֲשֵׂרָה
 מִתְיִאֲקִיל דְּיָהֵב: (כג) בְּעַד מָא
 קָאֵל לְהָא אֲכִיבְרִינִי אֲבִנְהָ מִן
 אַנְתָּ. הֵל מוֹגוּד פִּי בֵּית אֲבִידִי.

הַהֲעֲלִיחַ יְהוָה דְּרַכּוֹ
 אִם-לֹא: וְגוֹבְרָא שְׁהִי בַּהּ מִסְתַּכֵּל.
 שְׁתִּיק. לְמַדְע. הָאֲצִלַּח יִי אֲוֹרְחִיהָ אִם
 לֹא: כִּבּ וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כָּלוּ
 הַגַּמְלִים לְשָׂתוֹת וַיִּקַּח
 הָאִישׁ נָזִם זָהָב בְּקַע
 מִשְׁקָלוֹ וּשְׁנֵי צַמִּידִים עַל-

יְדִיהָ עֲשֵׂרָה זָהָב מִשְׁקָלָם: וַהֲוָה. כִּד סְפִיקוֹ גַּמְלִיָּא
 לְמִשְׁתִּי. וְנִסִּיב גּוֹבְרָא קְדָשָׁא דְּדַהֲבָא. תְּקֵלָא מִתְקַלְיָה. וְתִרִין שִׁירִין
 עַל יְדִיהָ. מִתְקַל עֶסֶר סְלַעִין דְּדַהֲבָא מִתְקַלְהוֹן: כִּבּ וַיֹּאמֶר בֵּת-
 מִי אַתָּה הַגִּידִי נָא לִי הֵישׁ בֵּית אֲבִידִי מְקוֹם לְנוּ
 לְלִין: וַאֲמַר בֵּת מִן אַתָּה. חוּא כְּעַן לִי. הָאִית בֵּית אֲבִידִי. אַתְרַ כְּשֵׁר

— רס"י —

תְּפָרֵשׁ לְשׁוֹן שְׂאִיָּה בְּאֲדָם בְּהוּל וּבַעַל
 מִחֻשְׁבוֹת. וְאוֹנְקְלוֹס תִּרְגַּם לְשׁוֹן שְׁהִיָּה
 וְגוֹבְרָא שְׁהִי שׁוּהָא וְעוֹמֵד בְּמִקּוֹם אֶחָד
 לְרֵאוֹת הַהֲעֲלִיחַ ה' דְּרַכּוֹ. וְאִין לְתִרְגָּם שְׁתִּי
 שְׁהִירִי אִינוּ לְשׁוֹן שְׁתִּיָּה. שְׂאִין אֶלְיָ נּוֹפֵלֵת
 בְּלִשׁוֹן שְׁתִּיָּה: מִשְׁתַּאָּה לָּהּ. מִשְׁתּוֹמֵם עֲלֶיהָ
 כְּמוֹ (לְעִיל כ יג) אֲמָרִי לִי אָחִי הוּא. וּכְמוֹ (לְקַמֵּן
 כו ז) וַיִּשְׁאַלּוּ אַנְשֵׁי הַמְּקוֹם לְאַשְׁתּוֹ: כִּבּ בְּקַע.
 רְמוֹ לְשִׁקְלֵי יִשְׂרָאֵל בְּקַע לְגַלְגֵּלֵת: וּשְׁנֵי
 צַמִּידִים. רְמוֹ לְשְׁנֵי לוֹחֹת מִצְמִידוֹת: עֲשֵׂרָה
 זָהָב מִשְׁקָלָם. רְמוֹ לְעֶשְׂרֵת הַדְּבָרוֹת שְׁבָהֶן:
 כִּבּ וַיֹּאמֶר בֵּת מִי אַתָּה. לְאַחַר שְׁנֵתָן לָּהּ
 שְׂאֵלָה. לְפִי שְׁהִיָּה בְּטוֹחַ בּוֹכּוֹתוֹ שְׁלֵ-אֲבִרְהֵם
 שְׁהֲעֲלִיחַ הַקְּדוּשׁ בְּרוּף הוּא דְּרַכּוֹ: לְלִין.

תְּשַׂאָּה שְׁמָמָה: מִשְׁתַּאָּה. מִשְׁתּוֹמֵם
 וּמִתְבַּהֵל עַל שְׂרָאָה דְּכִרּוֹ קְרוֹב לְהֲעֲלִיחַ.
 אֲבָל אִינוּ יוֹדְעֵ אִם מִמִּשְׁפַּחַת אֲבִרְהֵם הִיא
 אִם לֹא. וְאֵל תְּתַמָּה בְּתִי"ו שְׁלֵ-מִשְׁתַּאָּה
 שְׂאִין לָּהּ תִּיבָה שְׁתַּחֲלַת יְסוּדָּה שִׁין וּמִדְּבָרֵת
 בְּלִשׁוֹן מִתְפַּעֵל שְׂאִין תִּי"ו מִפְּרִידָה בֵּין שְׁתִּי
 אוֹתִיּוֹת שְׁלֵ-עִיקָר הַיְסוּד כְּגוֹן מִשְׁתַּאָּה
 מִגְזֵרֵת שְׂאֵה, (יִשְׁטִיכ נט טו) מִשְׁתּוֹלֵל מִגְזֵרֵת
 שׁוֹלֵל, (שֵׁס נט טו) וַיִּשְׁתּוֹמֵם מִגְזֵרֵת שְׁמָמָה,
 (מִיכֵכ ו טו) וַיִּשְׁתַּמֵּר חֲקוֹת עֲמָרִי מִגְזֵרֵת
 וַיִּשְׁמֹר, אָף כָּאֵן מִשְׁתַּאָּה מִגְזֵרֵת תְּשַׂאָּה,
 וּכְשֵׁם שְׂאֵתָה מוֹצָא לְשׁוֹן מְשׁוֹמֵם בְּאֲדָם
 נְבַהֵל וְנֶאֱלָם וּבַעַל מִחֻשְׁבוֹת, כְּמוֹ (אִיוֹז יח כ)
 עַל יוֹמוֹ נְשַׁמוּ אַחֲרוֹנִים, (יִרְמִיכ ז יב) שְׁמוֹ
 שְׁמִים, (דִּיחַל ד טו) אֲשְׁתּוֹמֵם כְּשַׂעָּה חֲדָא, כְּף

תפסיר רס"ג

מוציע לנא נבית פיה:
 (כד) פקאלת לה אנא אבנה'
 בתואל. אבן מלכה. אלדי
 ולדת לנחור: כה) תים קאלת.
 אלתבן ואלקת איצ'א פתייר
 מענא. ואיצ'א מוציע ללמבית:
 (כו) תים כ'ד אלדגל. וסגד
 ללה: כז) וקאל. תבארך אללה
 אלאה מולאי אברהים. אלדי
 לם יתרך פצלה. ואחסאנה
 מן מולאי. וס'ירני פי טריק
 מסתקים. אלי בית אכי מולאי:
 (כח) פחאצ'רת אלגאריה.
 ואכ'פרת פי מנזל אמהא.
 בגמיע הדיה אללאמור:

לנא למבת: כד ותאמר אליו
 בת-בתואל אנכי בין
 מלכה אשר ילדה לנחור:
 ואמרת ליה. בת בתואל אנא. בר
 מלכא. דילידת לנחור: כה ותאמר
 אליו גם-תבן גם-מספוא
 רב עמנו גם-מקום ללון:
 ואמרת ליה. אף תבנא אף פסתא סגי
 עמנא. אף אתר פשר למבת: כז ויקד
 האיש וישתחו ליהוה:

וכרע גוברא. וסגיד קדם יי: (דביעי) כד ויאמר ברוך יהוה
 אלהי אדני אברהם אשר לא-עזב חסדו ואמתו
 מעם אדני אנכי בדרך נחני יהוה בית אחי
 אדני: ואמר. בריך יי אלהיה דרבוני אברהם. דלא מנע טיבותיה.
 וקושטיה מן רבוני. אנא. באורח תקנא דברני יי. לבית אחוהי דרבוני:
 כה ותריך הנער ותגד לבית אמה
 כדברים האלה: ורהטת עולימתא. וחויאת לבית אמה.

— רס"י —

ולמ"ד וה"א המשמשים בראש התבה
 ונקודים בפת"ח מדברים בדבר הפשוט
 שגזר כבר במקום אחר או שהוא מבורר
 וניכר באיזו הוא מדבר: כה לבית אמה.
 דרך הנשים הייתה להיות להן בית לישוב בו
 למלאכתן, ואין הבת מגדת אלא לאמה:

לינה אחת. לין שם דבר והיא אמרה ללון
 כמה לינות: כז בת בתואל. השיבתו על
 ראשון ראשון ועל אחרון אחרון: ככ מספוא.
 כל מאכל הגמלים קרוי מספוא כגון תבן
 ושעורים: כז בדרך. דרך המימן, דרך הישר,
 באותו דרך שהייתי צריף. וכן כל בית

תפסיר רס"ג

כט) ופאן לרבקה אד' אסמה לבן. פחאציר לבן אלי אלרגל. אלי ברא אלי אלעין: ל) ולמא ראי אלשנף. ואלסוארין עלי ידי אכיתה. וסמע פלאמהא קאילא. כדיא קאל לי אלרגל. פמציא אליה. פאדיאה ואקף עלי אלגמאל עלי אלעין: לא) וקאל אדכיל יא מבארד אללה. למ תקף ברא. ואנא קד נגלת אלבית. ואצלחת מוצע אלגמאל: לב) ודכיל אלרגל אלי אלבית. וחל ען אלגמאל. ואעטא תבנא וקתא אלגמאל.

כַּפְתַּגְמִיא הָאֵלִין: כט וּלְרַבְקָה
אֵח וּשְׁמוֹ לִבְנ וַיֵּרֶץ לִבְנ
אֶל-הָאִישׁ הַחוּצָה אֶל-

הָעֵינַן: וּלְרַבְקָה אָחָא וּשְׁמִיהָ לִבְנ.
וְרַהֲט לִבְנ לְוֹת גּוֹבְרָא. לְבָרָא לְעֵינָא:

ל וַיְהִי | כִּרְאֵת אֶת-הַנְּזֻם
וְאֶת-הַעֲמֻדִים עַל-יְדֵי
אֶחָתוֹ וּכְשָׁמְעוֹ אֶת-דְּבָרֵי
רַבְקָה אֶחָתוֹ לֵאמֹר כֹּה-

דְּבַר אֵלֵי הָאִישׁ וַיָּבֵא אֶל-הָאִישׁ וְהִנֵּה עֹמֵד

עַל-הַגְּמָלִים עַל הָעֵינַן: וְהוּא כִּד חֲזָא יֵת קְדָשָׁא. וְיֵת שִׁירֵיָא

עַל יְדֵי אֶחָתֶיהָ. וְכִד שָׁמַע. יֵת פְּתַגְמִי. רַבְקָה אֶחָתֶיהָ לְמִימַר. כִּדִּין
מְלִיל עַמִּי גּוֹבְרָא. וְאֶתָא לְוֹת גּוֹבְרָא. וְהָא קָאִים עֲלוּי גַמְלֵיָא עַל
עֵינָא: לא וַיֵּאמֶר בּוֹא בְרוּךְ יְהוָה לְמָה תַעֲמֹד

בְּחוּץ וְאֲנֹכִי פְּנִיתִי הַבַּיִת וּמִקּוֹם לְגַמְלִים: וַאֲמַר.

עוֹל בְּרִיכָא דִּי. לְמָא אֵת קָאִים בְּבָרָא. וְאֲנָא פְּנִיתִי בֵּיתָא. וְאֵתֵר כְּשֵׁר

לְגַמְלֵיָא: לב וַיָּבֵא הָאִישׁ הַבַּיִתָּה וַיִּפְתַּח הַגְּמָלִים

וַיִּתֵּן תְּבֹן וּמִסְפּוֹא לְגַמְלִים וּמִים לְרַחֵץ רַגְלָיו

וְרַגְלֵי הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר אֵתוֹ: ועל גּוֹבְרָא לְבֵיתָא. וּשְׂרָא מִן

— כס"י —

כט וַיֵּרֶץ. לְמָה וַיֵּרֶץ וְעַל מַה רָץ. וַיְהִי כִּרְאוֹת אֶת הַנְּזֻם, אָמַר עֲשִׂיר הוּא זֶה, וְנָתַן עֵינָיו בְּמִמּוֹן: ל על הַגְּמָלִים. לְשִׁמְרוֹן. כְּמוֹ (לעיל יח ט)

וְהוּא עוֹמֵד עֲלֵיהֶם, לְשִׁמּוֹשׁ: לא פְּנִיתִי הַבַּיִת. מְעַבְדָּה זָרָה: לב וַיִּפְתַּח. הַתִּיר זְמַם שְׁלָחָם, שְׁהִיָּה סוֹתָם אֶת פִּיהֶם שְׁלֵא יִרְעוּ

תפסיר רס"ג

ומאא יג'סל רגליה. וארגל
אלקום אלדי מעה: לג) תים
צ"יר בין ידיה ללאכל. פקאל לא
אכל. חתי' אקול פלאמי. קאל
תפלם: לד) קאל. אנא עבד
אברהים: לה) ואללה בארד
למולאי. ג'דא פכת'ר. ואעטאה
ג'נמא ובקרא ופציה וד'הב.
ועביד ואמא. וגמאל וחמיר:
לו) פולדת שרה זוגה מולאי
אבנא לה. פי שיכ'וכ'תהא.
פאעטאה גמיע מאלה:
לו) פחלפני מולאי קאילא. לא
תאכ'ד' זוגה לאבני. מן בנאת
אלפנעאניין. אלדי' אנא מקים

גמליא. ויהב תבנא וכסתא לגמליא.
ומיא לאסחאה רגלוהי ורגלי גובריא
דעמיה: לג) וישם לפניו
לאכל ויאמר לא אכל עד
אם דברתי דברי ויאמר
דבר: ושוואו קדמוהי למיכל. ואמר
לא איכול. עד דאמליל פתגמי. ואמר
מליל: לד) ויאמר עבד
אברהם אנכי: ואמר עבדא
דאברהם אנא: לה) ויהוה ברך
את-אדני מאד ויגדל

ויתן-לו צאן ובקר וכסף וזהב ועבדס ושפחת
וגמלים וחמרים: ויי. בריד ית רבוני. לחדא ורבא. ויהב ליה.
ען ותורין וכסף ודהב. ועבדין ואמהן. וגמלין וחמרין: לו) ותלד
שרה אשת אדני בן לאדני אחרי זקנתה
ויתן-לו את-כל-אשר-לו: וילידת. שרה אתת רבוני בר
לרבוני. פתר דסיבת. ויהב ליה ית כל דליה: לו) וישבעני אדני
לאמר לא תקח אשה לבני מבנות הפנעני

— רס"י —

בדרך בשדות אחרים: לג עד אם דברתי.
דרי אם משמש בלשון אשר ובלשון כי, כמו
(לקמן מט י) עד כי יבא שילה, וזה שאמרו
חכמינו זכרונם לברכה כי משמש בארבע
לשונות, והאחת אי, והוא אם: לו ויתן לו
את כל אשר לו. שטר מתנה הראה להם:
לו לא תקח אשה לבני מבנות הפנעני.
אם לא תלק תחלה אל בית אבי ולא תאבה

תפסיר רס"ג

פי מא בינדם: לח) אלא אלי בית אבי תמצוי ואלי עשירתי ותאכד' זוגה לאבני: לט) פקלת למולאי לעל לא תתבעני אלאמראה: מ) פקאל לי אלה אדדי סלכת פי טאעתה ובעת במלכה בין ידיך וינגח טריקד. חתי תאכד' זוגה לאבני מן עשירתי ומן בית אבי: מא) חנידי' קרי: חניאדין) תברו מן חרגי אדיא צרת אלי עשירתי ואן למ יעטוד. כנת ברייא מן חרגי

אֲשֶׁר אֲנֹכִי יֹשֵׁב בְּאֶרְצוֹ:
 וְקִיַּיִם עָלַי רַבּוּנִי לְמִימֵר. לֹא תִסַּב
 אֶתְתָּא לְבָרִי. מִבְּנֵת פְּנֵעָנָאִי. דְּאָנָּא יְתִיב
 בְּאֶרְעֵהוּן: **לֹא אִם-לֹא אֵל-בֵּית-**
אָבִי תִלְךְ וְאֵל-מִשְׁפַּחְתִּי
וְלִקְחַת אִשָּׁה לְבָנִי: אֱלֹהִין
 לְבֵית אָבִיא. תִּיזִיל וְלִזְרְעִיתִי. וְתִסַּב
 אֶתְתָּא לְבָרִי: **לֹא וְאָמַר אֵל-**
אֲדָנִי אֵלִי לֹא-תִלְךְ הָאִשָּׁה

אֲחֵרֵי: וְאִמְרִית לְרַבּוּנִי. מָאִים לָא תִיתִי אֶתְתָּא בְּתָרֵי:
 וְיֹאמֶר אֵלִי יְהוָה אֲשֶׁר-הִתְהַלַּכְתִּי לְפָנָיו
 יִשְׁלַח מַלְאָכּוֹ אֵתְךָ וְהִצְלִיחַ דְּרַכְךָ וְלִקְחַת
 אִשָּׁה לְבָנִי מִמִּשְׁפַּחְתִּי וּמִבֵּית אָבִי: וְאָמַר לִי. יי
 דְּפִלְחִית קְדָמוּהִי. יִשְׁלַח מַלְאָכֵיהּ עִמָּךְ וְיִצְלַח אֹרְחֶךָ. וְתִסַּב אֶתְתָּא
 לְבָרִי. מִזְרְעִיתִי וּמִבֵּית אָבִיא: **מֵא אֲזִ תִּנְקַה מְאֵלְתִּי כִּי**
תָּבוֹא אֵל-מִשְׁפַּחְתִּי וְאִם-לֹא יִתְּנֻ לָךְ וְהָיִית
נְקִי מְאֵלְתִּי: בְּכִין תְּהִי זָכָא מִמוּמְתִי. אָרִי תְּהֵךְ לִזְרְעִיתִי. וְאִם
 לֹא יִתְּנוּ לָךְ. וְתְהִי זָכָא מִמוּמְתִי: **הַמִּרְטִיבִי בְּסִפְרֵי** **מִבּ** **וְאָבִיא**
הַיּוֹם אֵל-הָעֵין וְאָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲדָנִי

— רס"י —

ללכת אחריו: לט אלי לא תלך האשה. להשיאו בתו. אמר לו אברהם בני ברוך אלי כתיב, בת היתה לו לאליעזר והיה מחזור ואפה ארור, ואין ארור מדבק בברוך: למצוא עלה שיאמר לו אברהם לפנות אליו מ: ואבא היום. היום יצאתי והיום באתי

תפסיר רס"ג

מב) פגית אליוס אלי אלעין.
וקלת. אללהם יא אלאה מולאי
אברהים. אן פנת מנגח טריקי.
אלדי אנא סאיר פיה: מג)
הודי אנא ואקף עלי עין
אלמא. פאמיה. גאריה תכרג
תסתקי. פאקול להא. אסקיני
קליל מא מן גדתך: מד) ותקול
לי אשרב, ואיצא גמאלך
אסקי. הי אלאמראה. אלדי
ופקהא אללה לאבן מולאי:
מה) אנא קבל אן אפרג' מן

אֲבָרְהָם אִם-יִשְׁדֹּ-נָא
מֵעֲלִיחַ דְּרָכִי אֲשֶׁר אֲנֹכִי
הֵלֵךְ עָלֶיהָ: וְאֵתִיתִי יוֹמָא דִּין
לְעֵינָא. וְאָמַרְתִּי. " אֱלֹהֵיהּ דְּרַבּוּנִי
אֲבָרְהָם. אִם אֵית פְּעוּן רַעוּא קְדָמְךָ
לְאֶצְלַחַא אֹרְחֵי דְאַנָּא אֲזִיל עֲלֵה:
מג) הִנֵּה אֲנֹכִי נֹצֵב עַל-עֵין
הַמַּיִם וְהִיא הָעֵלְמָה
הַיְצֵאת לְשָׂאֵב וְאָמַרְתִּי

אֵלֶיהָ הַשְּׁקִינִי-נָא מְעַט-מַיִם מִכֶּדֶךָ: הָא אֲנָא קָאִים
עַל עֵינָא דְמֵיָא. וְתֵהִי עוֹלִימְתָא דְתַפּוּק לְמַמְלִי. וְאֵימַר לֵהּ. אֲשִׁקִּינִי
כְּעוּן זְעִיר מֵיָא מְקוּלְתִּיךָ: מד) וְאָמַרְתָּ אֵלַי גַּם-אֶתְּהָ
שְׂתֵהּ וְגַם לְגַמְלִיךָ אֲשָׂאֵב הוּא הָאִשָּׁה
אֲשֶׁר-הִכִּיתָ יְהוָה לְבֶן-אֲדָנִי: וְתֵימַר לִי אָף אֶת אִשְׁתִּי.
ואף לְגַמְלֶךָ אֲמַלִּי. הִיא אֶתְתָּא. דְזִמִּין " לְבַר רַבּוּנִי: מה) אֲנִי
טָרַם אֲכַלָּה לְדַבְרֵי אֵל-לְבִי וְהִנֵּה רַבָּקָה יֵצֵאת
וְכַדָּה עַל-שְׂכַמָּה וְתֵרַד הָעֵינָה וְתִשָּׂאֵב וְאָמַר

• כש"י •

שבמקרא ברור דבר: מכ טרם אכלה. טרם
שאני מכלה, וכן כל לשון הוה פעמים שהוא
מדבר בלשון עבר ויכול לכתוב כמו טרם
כליתי, ופעמים שמדבר בלשון עתיד, כמו
(איוצ ס) כי אמר איוב, הרי לשון עבר, (שס)
ככה יעשה איוב הרי לשון עתיד. ופירוש

מכאן שקפצה לו הארץ. אמר רבי אחא יפה
שיחתן של עבדי אבות לפני המקום מתורתן
של בנים, שהרי פרשה של אליעזר כפולה
בתורה, והרבה גופי תורה לא נתנו אלא
ברמיזה: מן גם אתה. גם לרבות אנשים
שעמו: הכית. ברר והודיע, וכן כל הוכחה

תפסיר רס"ג

אלכלאם פי נפסי. פאד"א ברבקה כארגה וגדתהא עלי כתפהא. פאנחדרת אלי אלעין ואסתקת. וקלת להא אסקיני אלאן: (מו) פאסרעת. ואנזלת גדתהא ענהא. וקאלת אשרב. ואיציא גמאלך אסקי. פשרבת. ואסקת אלגמאל: (מו) פסאלתהא. וקלת להא אכבריני אבנה' מן אנת. קאלת אבנה' בתואל אבן נחור. אלד' ולדת לה מלכה. פצ'ירת אלשנף עלי אנפהא. ואלסוארין עלי ידיהא: (מח) פכרית וסגדת בין ידי אללה. ובארכת אללה אללה

אליה השקיני נא: אנא עד לא שיציתי למלא בלבי. והא רבקה נפקת וקולתה על כתפה. ונחתת לעינא ומלת. ואמרית לה אשקיני כען: **ותמהר ותורד כדה מעליה ותאמר שתה וגם גמליך אשקה ואשת וגם הגמלים השקתה:** ואחיא את. ואחיתת קולתה מנה. ואמרת אשת. ואף גמלך אשקי. ושתיתי. ואף גמליא אשקיא את: **ואשאל אתה ואמר בת-מי את ותאמר בת-בתואל בין-נחור אשר ילדה-לו מלכה ואשם הנזם על-אפה והעמידים על-ידיה:** ושאלית יתה. ואמרית בת מן את. ואמרת. בת בתואל בר נחור. דילידת ליה מלכא. ושוייתי קדשא על אפה. ושיריא על ידהא: **מח ואקד ואשתחוו ליהוה ואברך את-יהוה אלהי אדני אברהם אשר הנחני בדרך אמת לקחת את-בת-אחי אדני לבנו:** וכרעית וסגידית קדם יי. ובריכית. ית יי אלהיה דרבני אברהם. דדברני באורח קשוט. למסב. ית בת אחוהי

— כ"י —

שנייהם לשון הוזה, פי אומר הנה איוב (ס) מ ואשאל ואשים. שנה הסדר, שהרי הוא אולי חטאו בני וגוי ונהיה עושה כף: תחלה נתן ואחר כף שאל, אלא שלא

תפסיר רס"ג

מולאי אברהים. אלדי סירני
 פי טריק מסתקים. לאכדי
 אבנה אכזי מולאי לאבנה:
 מט) ואלאן. אן כנתם צאנעין.
 פציל ואחסאן. מע מולאי
 אכ'ברוני. ואלא אכ'ברוני.
 חתיי אולי ימנה או יסרה:
 ט) פאגאבה לבן ובתואל
 וקאלו. מן ענד אללה כירג
 הדיא אלאמר. לא נטיק נפלמד
 בשר ולא בכיר: נא) הודיא
 רבקה בין ידיך כיד' ואמין.
 ותכון זוגה לאבן מולאך.
 פמא ופק אללה: נב) פלמא
 סמע עבד אברהים פלאמהם.
 סגד עליי אלארץ' ללה:

ד'רבוני לבריה: מט) ועתה אם-
 ישכם עשים חסד ואמת
 את-אדני הגידו לי ואם-
 לא הגידו לי ואפנה על-
 ימין או על-שמאל: וכען. אם
 איתיכון עבדין. טיבו וקשוט. עם רבוני
 חזו לי. ואם לא. חזו לי. ואתפני על
 ימינא או על שמאלא: ז) ויען לבן
 ובתואל ויאמרו מיהוה
 יצא הדבר לא נוכל דבר
 אליך רע או-טוב: ואתיב לבן

ובתואל ויאמרו. מן קדם יי נפק פתגמא. לית אנחנא יכלין. למללא
 עמד ביש או טב: זא) הנה רבקה לפניך קח ולך
 ותהי אשה לבן-אדניך כאשר דבר יהוה: הא
 רבקה קדמך דבר ואיזיל. ותהי אתתא לבר רבונך. פמא דמליל יי:
 ❀ טיפוס בספרי ❀ זב) ויהי כאשר שמע עבד אברהם
 את-דבריהם וישתחו ארצה ליהוה: והוה. פד
 שמע. עבדא דאברהם ית פתגמיהון. וסגיד על ארעא קדם יי:

• כס"י •

יתפשוהו בדבריו ויאמרו היאך נתת לה.
 ועדיין אינך יודע מי היא: מט על ימין.
 מבנות ישמעאל: על שמאל. מבנות לוט
 שהיה יושב לשמאלו של-אברהם: ויען
 לבן ובתואל. רשע היה וקפץ להשיב לפני

אביו: לא נוכל דבר אליך. למאן בדבר
 הוה, לא על ידי תשובת דבר רע ולא על ידי
 תשובת דבר הגון לפי שנפר שמדה יצא
 הדבר, לפי דבריה שומנה לה: יג) וישתחו
 ארצה. מכאן שמודים על בשורה טובה:

תפסיר רס"ג

(חמישי) ַּוַיֹּצֵא הָעֶבֶד כְּלִי-

כֶּסֶף וְכִלְיָ זָהָב וּבִגְדִים וַיִּתֵּן

לְרַבְקָה וּמִגְדָּנֹת נָתַן

לְאֲחִיָּה וּלְאִמָּהּ: וְאִפִּיק עֲבָדָא.

מִנֵּין דְּכֶסֶף וּמִנֵּין דְּדָהָב וּלְבוּשִׁין. וַיְהִי

לְרַבְקָה. וּמִגְדָּנִין: יְהִי לְאֲחֻוּתָא וּלְאִמָּה:

וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ הוּא

וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר-עִמּוֹ וַיְלִינוּ

וַיִּקְוּמוּ בַּבֶּקֶר וַיֹּאמְרוּ

שְׁלַחְנֵי לְאֲדָנֵי: וַאֲכָלוּ וַשְׁתִּיאוּ.

הוּא. וְגִוְבְרֵיָא דְעַמִּיָּה וּבְתוּ. וְקִמּוּ בְצַפְרָא. וַאֲמַר שְׁלַחְנֵי לְוֹת רַבּוּנֵי:

וַיֹּאמְרוּ אֲחִיָּה וְאִמָּה תֵּשֶׁב הַנֶּעַר אִתָּנוּ יָמִים

אוּ עֲשׂוֹר אַחַר תֵּלְדָ: וַאֲמַר אֲחֻוּתָא וְאִמָּה. תַּתִּיב עוּלִימְתָא

עַמְנָא. עֵדִין בְּעֵדִין אוּ עֶסְרָא יֶרְחִין. בְּתַר כֵּן תִּיזִיל: **וַיֹּאמְרוּ**

אֵלֵהֶם אַל-תִּאָחֲרוּ אִתִּי וַיְהִי הָעֲלִיחַ דְּרַכֵּי

שְׁלַחְנֵי וַאֲלַכָּה לְאֲדָנֵי: וַאֲמַר לְהוּן לָא תִאָחֲרוּן יָתֵי. וַיִּי

אֲצִלַּח אֹרְחֵי. שְׁלַחְנֵי. וַאֲהַךְ לְוֹת רַבּוּנֵי: וַיֹּאמְרוּ נִקְרָא

נג) ואכירג אלעבד. אניה

פציה ואניה דיהב ותיאבא.

ואעטא רבקה. ופואפאה.

אעטא אכיהא ואמיהא:

נד) ואפלו ושרבו. הו ואלקום

אלדין מעה ובאתו. פלמא

קאמו באלגידאה. קאל

אטלקוני אלי מולאי: נה) פקאל

אכיהא ואמיהא. תקום

אלגאריה מענא. חולא או

עשרא. ובעד דיאלד תמציי:

נו) קאל להם לא תוכרוני (קרי:

תאכרוני) ואללה קד אנגח

טריקי, אטלקוני, ואמציי אלי

מולאי: נז) קאלו נדעו

• רס"י •

(ויקרא כב כט) ימים תהיה גאלתו, שפך נותנין
לבתולה זמן שנים עשר חדש לפרנס את
עצמה בתכשיטים: או עשור. עשרה
חדשים. ואם תאמר ימים ממש, אין דרף
המבקשים לבקש דבר מועט ואם לא תרצה

נג ומגדנות. לשון מגדים, שהביא עמו מיני
פירות של-ארץ ישראל: נד וילינו. כל לינה
שבמקרא לינת לילה אחד: כז ויאמר אחיה
ואמה. ובתואל היכן היה, הוא היה רוצה
לעבב ובא מלאך והמיתו: ימים. שנה, כמו

תפסיר רס"ג

באלגאריה. ונסאלהא ען
 קולהא: נח) פדעו ברבקה
 וקאלו להא. אתמצין מע הדא
 אלרגל. קאלת נעם: נט)
 פאטלקו רבקה אכיתם
 ודאיתתא. ועבד אברהם
 ורגאלה: ס) ודעו לרבקה וקאלו
 להא. יא אכיתנא. יפון מנד
 אלוף ורבוואת. ויהו נסלד. קרי
 שאניהם: סא) פקאמת רבקה
 וגוארהא. ורכבא עלי
 אלגמאל. ומציתא מע אלרגל.
 ואכיד אלעבד. רבקה ומציי:

לנער ונשאלה את-פיה:
 ואמרו נקרי לעולימתא. ונשמע מא
 דהיא אמרא: ^ב ויקראו לרבקה
 ויאמרו אליה התלכי עם-
 האיש הזה ותאמר אלד:
 וקרו לרבקה ואמרו לה. התזילין עם
 גוברא הדין. ואמרת איזיל:
^{בט} וישלחו את-רבקה
 אחתם ואת-מנקתה ואת-

עבד אברהם ואת-אנשיו: ושלחו. ית רבקה אחתהון וית
 מינקתה. וית עבדא דאברהם וית גוברוהי: ^ס ויברכו את-
 רבקה ויאמרו לה אחתנו אתה היי לאלפי
 רבבה ויירש זרעך את שער שנאיו: וברכו ית
 רבקה ואמרו לה. אחתנא. אתה הוי לאלפין ולרבון. וירתון בנכי. ית
 קרוי סנאיהון: ^{סא} ותקם רבקה ונערתי ותרכבנה
 על-הגמלים ותלכנה אחרי האיש ויקח העבד
 את-רבקה וילד: וקמת רבקה ועולימתהא. ורכיבא על
 גמליא. ואזלא בתר גוברא. ודבר עבדא. ית רבקה ואזל:
^{סב} ויצחק בא מבוא באר לחי ראי והוא יושב

————— כס"י —————

תן לנו מרבה מזה: מ ונשאלה את פיה. את וזרעך תקבלו אותה ברכה שנאמר
 מכאן שאין משיאין את האשה אלא לאברהם בחר המוריה (לעיל כג יז) הרבה
 מדעתה: נט ותאמר אלד. מעצמי ואף אם אינכם רוצים: ס אתה היי לאלפי רבבה.
 ארבה את זרעך וגי. יהי רצון שיהא אותו
 הזרע ממך ולא מאשה אחרת: סב מבוא באר

תפסיר רס"ג

סב) ופאן יצחק קד גא פי מגייה. מן אלביר אלתי לאלתי אלנאציר. ודו מקים פי בלד אלקבלה: סג) פכ'רג יצחק. ליצלי פי אלצחרא ענד תולוי אלליל. פרפע עיניה ונציר. פאדרא בגמאל מקבלה: סד) ולמא רפעת רבקה עינאהא. וראת יצחק. כאדת אן תסקט ען אלגמל: סה) פקאלת ללעבד. מן הדא אלדגל אלסאיר פי אלצחרא תלקאנא. קאל אלעבד הו מולאי פאכ'ד'ת אלקנאע ותג'שת בה:

בְּאֶרֶץ הַנְּגֹב: ויצחק על במיתוהי. מבירא דמלאך קיימא אתחזי עליה. והוא יתיב בארע דרומא: סג **וַיַּעַז יִצְחָק לְשׁוֹחַ בְּשָׂדֵה לְפָנוֹת עָרֵב וַיֵּשֶׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה גַמְלִים בְּאֵיִם:** ונפק יצחק. לצלאה בחקלא למפני רמשא. וזקף עינוהי וחזא. והא גמליא אתן: סד **וַתֵּשֶׂא רִבְקָה אֶת עֵינֶיהָ וַתֵּרָא אֶת-יִצְחָק וַתִּפֹּל**

מֵעַל הַגָּמֶל: וזקפת רבקה ית עינהא. וחזת ית יצחק. ואתרכינת מעל גמלא: סה **וַתֹּאמֶר אֶל-הָעֶבֶד מִי-הָאִישׁ הַלֹּזֶה הַהֶלֶךְ בְּשָׂדֵה לְקִרְאֹתֵינוּ וַיֹּאמֶר הָעֶבֶד הוּא אֲדֹנָי וַתִּקַּח הַצַּעֲרִיף וַתִּתְּכֶם:** ואמרת לעבדא. מן גוברא דיכי דמהליך בחקלא לקדמותנא. ואמר עבדא הוא רבוני. ונסיבת עיפא ואתפסיאת: סו **וַיִּסְפֹּר הָעֶבֶד לְיִצְחָק אֵת כָּל-**

רס"ד

השמיטה עצמה לארץ, פתרגומו ואתרכינת השתה עצמה לארץ ולא הגיעה עד הקרקע. כמו (פסוק יד) הטי נא כדה, ארפיני (ש"כ כז) ויט שמים, וארפיני, לשון מטה לארץ, ודומה לו (תהלים לו כד) כי יפל לא יוטל, כלומר אם יטה לארץ לא יגיע עד הקרקע: סו **וַתִּתְּכֶם.** לשון ותתפעל. כמו ותקבר, ותשבר: סו **וַיִּסְפֹּר הָעֶבֶד.** גלה לו נסים שנעשו לו

לחי ראי. שדלך להביא הגר לאברהם אביו שישאנה: **יושב בארץ הנגב.** קרוב לאותו באר, שנאמר (למיל כ ו) ויסע משם אברהם ארצה הנגב וישב בין קדש ובין שור, ושם היה הבאר, שנאמר (שס טז יד) הנה בין קדש ובין ברד: סג **לשוח.** לשון תפלה. כמו (תהלים קז ו) ישפוך שיחו: סד **וַתֵּרָא אֶת יִצְחָק.** ראתה אותו הדור ותוהא מפניו: **וַתִּפֹּל.**

תפסיר רס"ג

סו) פקין אלעבד עלי יצחק. גמיע אללאמור אלתי צנעהא: סז) פאדכילהא יצחק. אלי כיבא שרה אמה. ואכדי רבקה. פצארת לה זוגה פאחבהא. ותעאזא יצחק עלי אמה: כה א) פעאוד אברהים. ואתכדי זוגה אסמהא קטורה: ב) פולדת לה. זמרן ויקשן, ומדן ומדין. וישבק ושוח. ג) ויקשן אולה. שבא וידן. ובני דדן. פאנו אשורים

הַדְּבָרִים אֲשֶׁר עָשָׂה:
וְאִשְׁתֵּי עַבְדָּא לְיִצְחָק. יֵת כָּל פְּתֻגְמֵי
דְּעַבְדֵּי: ^ס וַיְבִיאָהּ יִצְחָק
הָאֵהֳלָה שָׂרָה אִמּוֹ וַיִּקַּח
אֶת־רַבְּקָה וַתְּהִי־לוֹ לְאִשָּׁה
וַיֵּאָהֳבָהּ וַיִּנְחָם יִצְחָק אַחֲרֵי
אִמּוֹ: וְאֵעֲלֶה יִצְחָק לְמִשְׁכַּנָּא. וְחֻזָּא
וְהָא תְּקַנְיִן עוֹבְדֵהָא פְּעוֹבְדֵי שָׂרָה אִמִּיהָ.
וְנִסִּיב יֵת רַבְּקָה. וְהֵוֹת לִיהּ לְאִתּוּ

וְרִיחְמָהּ. וְאִתְנַחֵם יִצְחָק בְּתֵר אִמִּיהָ: **פ** ❀ טַבִּינְעִי בִסְפְרֵי ❀ (ששי)

כֹּה ❀ וַיִּסְף אַבְרָהָם וַיִּקַּח אִשָּׁה וְשָׂמָה קַטוּרָה:
וְאִוְסִיף אַבְרָהָם. וְנִסִּיב אֶתְתָּא וְשָׂמָה קַטוּרָה: ^ב וַתֵּלֶד לוֹ אֶת־
זִמְרָן וְאֶת־יִקְשָׁן וְאֶת־מֶדָן וְאֶת־מְדִין וְאֶת־
יִשְׂבָּק וְאֶת־שׁוּחַ: וַיֵּלֶדֶת לִיהּ. יֵת זִמְרָן וַיִּתְּ יִקְשָׁן. וַיֵּת מֶדָן וַיֵּת
מְדִין. וַיֵּת יִשְׂבָּק וַיֵּת שׁוּחַ: ^ג וַיִּקְשָׁן יֵלֶד אֶת־שָׁבָא וְאֶת־
דָּדָן וּבְנֵי דָדָן הָיוּ אֲשׁוּרִים וּלְטוֹשָׁם וּלְאִמִּים:

— רס"י —

קִימַת כְּרוּף הוּא אֶעְלָה, וּמִשְׁמַתָּה הוּא
מִתְנַחֵם בְּאִשְׁתּוֹ:

כֹּה ^ס קַטוּרָה. זוּ הֵגֵר, וְנִקְרָאת קַטוּרָה עַל
שֵׁם שְׁנָאִים מְעַשְׂיָהּ כְּקַטְרֵת וְשִׁקְשָׁרָה פְתֻחָה
שְׁלֵא נִדְוֹגָה לְאָדָם מִיּוֹם שִׁפְרָשָׁה מֵאַבְרָהָם:
ג אֲשׁוּרִים וּלְטוֹשָׁם. שֵׁם רְאִשֵׁי אוּמוֹת.
וְתַרְגוּם שְׁלֵ-אֶנְקְלוֹס אֵין לִי לְיִשְׁבוּ עַל לְשׁוֹן
הַמְּקָרָא. שְׁפָרֵשׁ לְמִשְׁרִיז, לְשׁוֹן מִחְנָה. וְאִם

שְׁקַפְצָה לוֹ הָאֶרֶץ וְשִׁנְדְּמָנָה לוֹ רַבְּקָה
בְּתַפְלָתוֹ: ^ס הָאֵהֳלָה שָׂרָה אִמּוֹ. וַיְבִיאָהּ
הָאֵהֳלָה וְנִעְשִׂית דְּגַמַּת שָׂרָה אִמּוֹ, כְּלוּמַר
וְהָרִי הִיא שָׂרָה אִמּוֹ, שְׁכָל זְמַן שְׁשָׂרָה קִימַת
הָיָה נֵר דְּלוּק מְעַרְב שְׁבַת לְעַרְב שְׁבַת,
וּבְרַבְּכָה מְצוּיָה בְּעִיסָה, וְעַנְן קְשׁוּר עַל הָאֵהֳלָה,
וּמִשְׁמַתָּה פְּסָקוֹ, וּכְשִׁבְאֵת רַבְּקָה חֲזָרוּ: אַחֲרֵי
אִמּוֹ. דְּרָף אֶרֶץ כָּל זְמַן שְׁאִמּוֹ שְׁלֵ-אָדָם

תפסיר רס"ג

ולטושים ולאמיים: ד) ובני מדין. עיפה ועפר וחנוך. ואבידע ואלדעה. כל הולאי בני קטורה: ה) פאעטא אברהים. גמיע מאלה ליצחק: ו) ולבני אלמא אלדי לאברהים. והב אברהים הבאת. וטרדהם. ען יצחק אבנה. ועאדה באקי. שרקא אלי בלד אלשרק: ז) והדיא איאם סני חיוה אברהים אלדי

ויקשן אוליד. ית שבא וית דדן. ובני דדן. הו: למשרין ולשכונין ולנגון: ד ובני מדין עיפה ועפר וחנך ואבידע ואלדעה כל-אלה בני קטורה: ובני מדין. עיפה ועפר וחנך. ואבידע ואלדעה. כל אלין בני קטורה: ה ויתן אברהם את-כל-אשר-לו ליצחק: ויהב אברהם ית כל דליה ליצחק: ד ולבני הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנת וישלחם מעל יצחק בנו בעודנו חי קדמה אל-ארץ קדם: ולבני לחינתא דלאברהם. יהב אברהם מתנן. וישלחנן. מעל יצחק בריה בעוד דהוא קים. קדומא לארע מדנחא: ד ואלה ימי שני-חיי אברהם אשר-חי מאת שנה ושבעים

— רס"י —

ברכה דיאטיקי. שאמר לו הקדוש ברוך הוא לאברהם (לעיל יב ז) והיה ברכה, הברכות מסורות בגדף לברך את מי שתמצא, ואברהם מסרם ליצחק: ו הפילגשים. חסר כתיב, שלא היתה אלא פלגש אחת. היא הגר היא קטורה. נשים בכתבה, פילגשים בלא כתבה, כדאמרין בסנהדרין (כא ב) בנשים ופילגשים דדוד: נתן אברהם מתנת. פרושו רבותינו שם טמאה מסר להם. דבר אחר מה שנתן לו על אודות שרה

תאמר שאינו בן מפני האל"ף שאינה יסודית. הרי לנו תבות שאין בראשם אל"ף ונתוספה אל"ף בראשם, כמו (עמוס ז ז) חומת אנה, שהוא מן (שמואל ז' ד ז) נכה רגלים, וכמו (מלכים ז' ד ז) אסוף שמן שהוא מן (כוס ג ג) ורחצת וסכת: ולטושים. הם בעלי אהלים המתפורים אנה ואנה ונוסעים איש באהלי אפרנו, וכן הוא אומר (ש"ס ל טז) והנה נטושים על פני כל הארץ, שכן למ"ד ונו"ן מתחלפות זו בזו: כ ויתן אברהם וגוי. אמר ר' נחמיה

תפסיר רס"ג

עאש. מאיה וכ'מסה וסבעין
 סנה: ח) ת'ם תופי אברהם
 ומאת. בשיבה צאלחה שיכיא
 קד שבע מן אלעמר. וצאר
 אלי' קומה. ט) ודפנוה יצחק
 ואסמאעיל אבנאה. פי
 מגארה אלציעה
 אלמצאעפה. פי ציעה עפרון
 אבן צוחר אלהתני אלדי
 קבאלהי ממרא: י) אלציעה.
 אלתי אשתראהא אברהם מן
 בני חת. ת'ם דפן אברהם
 ושרה זוגתה: יא) ולמא כאן
 בעד מות אברהם. בארד

שְׁנָה וְחֲמִשׁ שָׁנִים: וְאֵלֶיךָ יָוֵם.
שְׁנֵי חַיֵּי אַבְרָהָם דְּחַיָּא מֵאָה וְשִׁבְעִין
וְחֲמִישׁ שָׁנִין: ה' וַיְגֻעַ וַיָּמָת
אַבְרָהָם בְּשִׁיבָה טוֹבָה זָקֵן
וְשִׁבְעַ וַיֵּאֶסֶף אֶל-עַמּוּיו:
 ואתנגיד ומית אברהם. בסיבו טבא סיב
 וסבע. ואתכניש לעמיה: ט' ויקברו
 אתו יצחק וישמעאל בניו
 אל-מערת המכפלה
 אל-שדה עפרון בין-צחר

הַחַתִּי אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי מִמְרָא: וְקִבְרוּ יְתִיָּה. יצחק
וַיִּשְׁמַעְאֵל בְּנוֹהִי. בַּמְעָרָה כְּפִילְתָּא. בַּחֲקֵל. עֶפְרוֹן בַּר צוּחַר חַתָּאָה.
דַּעַל אִפִּי מִמְרָא: ז' הַשְּׂדֵה אֲשֶׁר-קָנָה אַבְרָהָם מֵאֵת
בְּנֵי-חַת שָׁמָּה קֶבֶר אַבְרָהָם וְשָׂרָה אִשְׁתּוֹ:
 חקלא. דזבן אברהם מן בני חתאה. תמון. אתקבר אברהם ושרה
 אתתיה: יא' ויהי אחרי מות אברהם ויברך
 אלהים את-יצחק בנו וישב יצחק עם-באר

רס"י

שנאמר באברהם: יא' ויהי אחרי מות
 אברהם ויברך וגו'. נחמו תנחומי אבליים.
 דבר אחר אף על פי שמסר הקדוש ברוך
 הוא את הברכות לאברהם, נתיירא לברך
 את יצחק מפני שצפה את עשו יוצא ממנו.
 אמר יבא בעל הברכות ויברך את אשר ייטב

ושאר מתנות שנתנו לו, הכל נתן להם שלא
 רצה להנות מהם: ז' מאת שנה ושבעים
 שנה וחמש שנים. בן מאה כבן שבעים, וכן
 שבעים כבן חמש בלא חטא: ט' יצחק
 וישמעאל. מכאן שעשה ישמעאל תשובה
 והוליק את יצחק לפניו, והיא שיבה טובה

תפסיר רס"ג

אללה פי יצחק אבנה. ואקאם
יצחק ענד אלביר אלתי לאלחי
אלנאציר: (יב) והדיא שרה
תיאליד אסמאעיל אבן
אברהים. אלדי ולדת הגר
אלמצריה. אמה' שרה
לאברהים: (יג) והדיה אסמא
בני אסמאעיל. באסמאיקם
לתיאלידהם. בכר אסמאעיל
נביות. וקדר ואדבאל ומבשם:
(יד) ומשמע ודומה ומשא:
(טו) חדר ותימא יטור נפיש
וקדמה: (טז) הולאי הם, בני
אסמאעיל והדיה אסמאיקם. פי
ארבאציקם וקצוריהם. אתני

לְחֵי רְאִי: וְהָוּהּ. בְּתֵר דְּמִית אַבְרָהָם.
וּבְרִיד יִי יֵת יִצְחָק בְּרִיָּהּ. וּיְתִיב יִצְחָק. עִם
בִּירָא דְּמִלְאךְ קִימָא אֲתַחְזִי עֲלֵיהּ: פ
(שביעי) וְאֵלֶּה תִּלְדֹת
יִשְׁמַעְעָל בֶּן־אַבְרָהָם אֲשֶׁר
יִלְדָה הַגֵּר הַמִּצְרִית
שִׁפְחַת שָׂרָה לְאַבְרָהָם:
וְאֵלֶּיךָ. תִּלְדֹת יִשְׁמַעְעָל בֶּר אַבְרָהָם.
דִּילִידֵת. הַגֵּר מִצְרִיתָא. אֲמַתָּה דְּשָׂרָה
לְאַבְרָהָם: וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי
יִשְׁמַעְעָל
לְתוֹלְדֹתֵם בְּכֹר יִשְׁמַעְעָל נְבִית וְקָדָר וְאֲדָבָאֵל
וּמְבִשָׁם: וְאֵלֶּיךָ. שְׁמַת בְּנֵי יִשְׁמַעְעָל. בְּשִׁמְהַתְּהוֹן לְתוֹלְדֵתְהוֹן.
בּוֹכְרִיָּה דִּישְׁמַעְעָל נְבִיּוֹת. וְקָדָר וְאֲדָבָאֵל וּמְבִשָׁם: ד
וְדוּמָה וּמִשָּׂא: וּמְשֻׁמֵּע וְדוּמָא וּמִשָּׂא: ט
יְטוֹר נְפִישׁ וְקִדְמָה: חֲדָד וְתִימָא. יְטוֹר נְפִישׁ וְקִדְמָה:
מפטיך וְאֵלֶּה הֵם בְּנֵי יִשְׁמַעְעָל וְאֵלֶּה שְׁמוֹתֵם
בְּחֻצְרֵיהֶם וּבְטִירְתֵּם שְׁנַיִם־עָשָׂר נְשִׂאִים
לְאַמְתָּם: אֵלֶּיךָ אֲנוּן. בְּנֵי יִשְׁמַעְעָל וְאֵלֶּיךָ שְׁמַתְּהוֹן.

• כש"י •

בעיניו ובא הקדוש ברוך הוא וברכו: זה: טו בְּחֻצְרֵיהֶם. כְּרַכִּים שְׂאֵין לָהֶם חוּמָה,
יג בְּשִׁמְתָם לְתוֹלְדֹתֵם. סֵדֵר לִידְתָן זֶה אַחַר וְתַרְגוּמוֹ בְּפִצְחֵיהוֹן, שְׁהֶם מְפוֹצְחִים לְשׁוֹן

בַּפְּצֻחֵיהוֹן וּבַפְּרִכְיָהוֹן. תָּרִי עֶסֶר רַבְרָבִין
 לְאוּמִיָּהוֹן: **וְאֵלֶּה שְׁנֵי חַיֵּי**
יִשְׁמַעְאֵל מֵאֵת שְׁנֵה
וְשֵׁלָשִׁים שְׁנָה וְשִׁבְעַ שְׁנִים
וַיְגֻוע וַיָּמָת וַיֵּאָסֶף אֶל-

תפסיר רס"ג
 עשר שריף לאממה:
 (ז) ותד'ה סני חיוה' אסמאעיל.
 מאיה וסבעה ותלאתין סנה.
 ותופי ומאת. וצאר אלי קומה:
 (ח) וסכנו מן חוילה אלי
 אלג'פאר. אלדי בחצרה'
 מצר. אלי אן תגי אלי
 אלמוצל. בחצרה' גמיע
 אכזתה ספן:

עַמְיוֹ: וְאֵלֵין. שְׁנֵי חַיֵּי יִשְׁמַעְאֵל. מֵאֵה
 וּתְלָתִין וְשִׁבְעַ שְׁנִין. וְאֵתִנְגִיד וּמִתָּה.

וְאֵתִכְנִישׁ לְעַמְיָה: **וַיִּשְׁכְּנוּ מִחוּלָּה עַד-שׁוּר אֲשֶׁר**
עַל-פְּנֵי מִצְרַיִם בְּאֶחָה אֲשׁוּרָה עַל-פְּנֵי כָל-
אֶחָיו נָפֶל: ושרו מחוילה עד חגרא. דעל אפי מצרים. מטי

לְאֵתוֹר. עַל אִפֵּי כָל אֲחוּהֵי שְׂרָא: **פ פ פ**

קוה פיסוקים סימן יהוידע

— רס"י —

פתיחה, כמו (תכליס 58 ד) פצחו ורננו: **וְאֵלֶּה**
שְׁנֵי חַיֵּי יִשְׁמַעְאֵל וגוי. אמר רבי חייא בר
 אבא למה נמנו שנותיו של-ישמעאל, כדי
 ליחס בהם שנותיו של-יעקב. מן שנותיו
 של-ישמעאל למדנו ששמש יעקב בבית
 עבר ארבע עשרה שנה כשפרש מאביו
 קודם שבא אצל לבן, שהרי כשפרש יעקב
 מאביו מת ישמעאל, שנאמר (לכנ כט ט) וילך

עשו אל ישמעאל וגוי, כמו שמפורש בסוף
 מגלה נקראת (מגילת יז 6): **וַיְגֻוע**. לא נאמרה
 גויעה אלא בצדיקים: **יח נפל**. שכן, כמו
 (שופטים ז יג) מדן ועמלק וכל בני קדם
 נופלים בעמק. כאן הוא אומר לשון נפילה,
 ולהלן הוא אומר על פני כל אחיו ישפן
 (לטייל טז יג), עד שלא מת אברהם ישפן,
 משמת אברהם נפל: **חסלת פרשת חיי שרה**

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בְּנִבְיָאִים טוֹבִים. וְרָצָה
בְּדַבְרֵיהֶם, הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה,
בְּמִשָּׁה עַבְדּוֹ, וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבְנִבְיָאֵי, הָאֵמַת וְהַצְדִּיק: (אמ)

הַפְּטֵרָה דְּוִיָּהוּ חַיִּי שְׂרָה

במלכים א' סימן א'

א וְהַמֶּלֶךְ דָּוִד זָקֵן בָּא בַּיָּמִים וַיִּכְסְהוּ בַּבָּגְדִים וְלֹא יָחַם
 לוֹ: וּמִלְכָּא דָּוִד, סִיב. עַל, בְּיוֹמֵי. וּמִכְסֵּן לִיהּ, בְּלִבּוֹשֵׁין.
 ב וַיֹּאמְרוּ לוֹ עֲבָדָיו וַיִּבְקְשׂוּ לְאֲדָנֵי הַמֶּלֶךְ
 נַעֲרָה בְּתוּלָה וְעַמְדָּה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְתִהְיֶה-לוֹ סִכְנַת
 וְשֹׁכְבָה בְּחִיקָךְ וְחָם לְאֲדָנֵי הַמֶּלֶךְ: וַאֲמָרוּ לִיהּ עַבְדֵּיהּ. יִבְעוּן.
 לְרַבּוּנֵי מִלְכָּא, עוֹלִימְתָא בְּתוּלְתָא. וְתִשְׁמִישׁ, קָדָם מִלְכָּא. וְתִהְיֶה לִיהּ,
 קָרִיבָא. וְתִשְׁפּוֹב לְוַתְךָ. וַיִּשְׁחֹן, לְרַבּוּנֵי מִלְכָּא: ג וַיִּבְקְשׂוּ נַעֲרָה יִפָּה
 בְּכָל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל וַיִּמְצְאוּ אֶת-אַבְיִשָׁג הַשּׁוֹנֵמִית וַיִּבְאוּ
 אֶתָּה לַמֶּלֶךְ: וּבְעוּ, עוֹלִימְתָא שְׂפִירְתָּא. בְּכָל, תַּחוּם אֶרְעָא דְיִשְׂרָאֵל.
 וַאֲשַׁכְּחוּ. יָת אַבְיִשָׁג, דְּמִן שׁוֹנֵם. וַאֲיִתִּיאוּ יָתָהּ, לְמִלְכָּא: ד וְהַנַּעֲרָה
 יִפָּה עַד-מָאד וְתִהְיֶה לַמֶּלֶךְ סִכְנַת וְתִשְׂרָתָהּ וְהַמֶּלֶךְ לֹא
 יָדָעָה: וְעוֹלִימְתָא, שְׂפִירָא עַד לַחֲדָא. וְהוֹת לְמִלְכָּא קָרִיבָא, וּמִשְׁמָשָׂא
 לִיהּ. וּמִלְכָּא, לֹא יָדָעָה: ה וַאֲדָנִיָּה בֶן-חַגִּית מְתַנַּשָּׂא לֵאמֹר
 אֲנִי אֶמְלֹךְ וַיַּעַשׂ לוֹ רֶכֶב וּפָרָשִׁים וְחֲמִשִּׁים אִישׁ רָעִים
 לִפְנָיו: וַאֲדָנִיָּה בֶן חַגִּית. מִתְרַבֵּב לְמִימַר, אֲנָא אֶמְלוֹךְ. וְעַבַד לִיהּ.
 רְתַבִּין, וּפְרָשִׁין. וְחֲמִשִּׁין גְּבָרָא, רְדוּפִין קְדָמוּהִי: ו וְלֹא-עָצְבוּ אָבִיו
 מִיָּמָיו לֵאמֹר מִדּוּעַ כָּכָה עָשִׂיתָ וְגַם-הוּא טוֹב-תֹּאֵר מָאד
 וְאִתּוּ יִלְדָה אַחֲרֵי אַבְשָׁלוֹם: וְלֹא אַכְלָמִיה אָבוּהִי מִיּוֹמוּהִי,
 לְמִימַר. מְדִין, כְּדִין אֶת עַבִּיד. וְאִף הוּא שְׂפִיר בְּרִיוִיה, לַחֲדָא. וְיִתִּיה
 יִלְדֵת, בְּתַר אַבְשָׁלוֹם: ז וַיְהִיו דְּבָרָיו עִם יוֹאָב בֶּן-צְרוּיָה וְעִם
 אַבְיָתָר הַכֹּהֵן וַיַּעֲזְרוּ אַחֲרֵי אֲדָנִיָּה: וְהוּוּ פְתַגְמוּהִי, בְּעִיצָא. עִם,

זולק הדקדוק: א ולא יחם לו. היו"ד בחיריק בכל הספרים: ג וימצאו. היו"ו געני:
 ה ואדנייה. האלף בשוא פתח בכל התיגאן, ומסיר עליה ח', וכן הוא בכ"ד גדול:

יוֹאֵב בַּר צְרוּיָהּ. וְעַם, אֲבִיתֶר כְּהֵנָּא. וְסַעְדִּין. כְּתֵר, אֲדַנְיָהּ: ^ה וְצָדוֹק
 הַכֹּהֵן וּבְנֵיהוּ בֶן־יְהוֹיָדָע וְנָתָן הַנָּבִיא וְשִׁמְעִי וְרַעִי
 וְהַגְּבוּרִים אֲשֶׁר לְדָוִד לֹא הָיוּ עִם־אֲדַנְיָהוּ: וְצָדוֹק כְּהֵנָּא.
 וּבְנֵיהוּ בַר יְהוֹיָדָע. וְנָתָן נָבִיא, וְשִׁמְעִי וְרַעִי. וְגִבְרִיא, דְּלְדָוִד. לָא הוּוּ,
 בְּעִיצַת אֲדַנְיָהּ: ^ט וַיִּזְבַּח אֲדַנְיָהוּ צֹאן וּבָקָר וּמְרִיא עִם אֲבֹן
 הַזֹּחֶלֶת אֲשֶׁר־אֶצֶּל עֵין רִגְלָ וַיִּקְרָא אֶת־כָּל־אָחָיו בְּנֵי
 הַמֶּלֶךְ וּלְכָל־אֲנָשֵׁי יְהוּדָה עֲבָדֵי הַמֶּלֶךְ: וּנְכֹס אֲדַנְיָהּ. עַן
 וְתוֹרִין, וּפְטִימִין. עַם, אֲבֹן סְכוּתָא. דְּבִסְטָר, עֵין קְצָרָא. וְזִמְיִן. יָת כָּל
 אָחוּהִי, בְּנֵי מַלְכָּא. וּלְכָל גְּבֵרֵי שְׂבָט יְהוּדָה, עֲבָדֵי מַלְכָּא: ^י וְאֶת־נָתָן
 הַנָּבִיא וּבְנֵיהוּ וְאֶת־הַגְּבוּרִים וְאֶת־שְׁלֹמֹה אָחָיו לֹא קָרָא:
 וְיָת נָתָן נָבִיא וּבְנֵיהוּ. וְיָת גִּבְרִיא. וְיָת שְׁלֹמֹה אָחוּהִי, לֹא זְמִין:
^{יא} וַיֹּאמֶר נָתָן אֶל־בַּת־שֶׁבַע אִם־שְׁלֹמֹה לֵאמֹר הֲלוֹא
 שָׁמַעְתָּ כִּי מֶלֶךְ אֲדַנְיָהוּ בֶן־חַגִּית וְאֲדַנְיָנוּ דָּוִד לֹא יָדָע:
 וְאָמַר נָתָן. לְבַת שֶׁבַע אֲמִיהַ דְּשְׁלֹמֹה, לְמִימַר. הֲלֹא שָׁמַעְתָּ. אָרִי מֶלֶךְ,
 אֲדַנְיָהּ בַר חַגִּית. וְרַבּוֹנָנָא דָּוִד, לֹא יָדָע: ^{יב} וְעַתָּה לְכִי אִיעָצֶךָ נָא
 עֲצֵה וּמַלְטִי אֶת־נַפְשֶׁךָ וְאֶת־נַפְשׁ בְּנֶךָ שְׁלֹמֹה: וּכְעַן.
 אִיתָא. אֲמַלְכְּנִיד כְּעַן, מַלְכָּא. וְשִׁיזְבִי, יָת נַפְשֶׁיךָ. וְיָת נַפְשׁ בְּרִיךְ, שְׁלֹמֹה:
^{יג} לְכִי וּבֹאִי | אֶל־הַמֶּלֶךְ דָּוִד וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הֲלֹא־אַתָּה
 אֲדַנִּי הַמֶּלֶךְ נִשְׁבַּעְתָּ לְאִמְתְּךָ לֵאמֹר כִּי־שְׁלֹמֹה בְּנֶךָ
 יִמְלֹךְ אַחֲרַי וְהוּא יֵשֵׁב עַל־כִּסֵּאִי וּמַדּוּעַ מֶלֶךְ אֲדַנְיָהוּ:
 אִיזִילִי. וְתִיעֲלִין, לְוֹת מַלְכָּא דָּוִד. וְתִימְרִין לִיהַ הֲלֹא אַתָּה, רַבּוּנִי מַלְכָּא.
 קִיַּימְתָּא לְאִמְתְּךָ, לְמִימַר. אָרִי שְׁלֹמֹה בְרִיךְ, יִמְלוֹךְ בְּתַרִּי. וְהוּא, יִתִּיב
 עַל כִּרְסֵי מַלְכוּתִי. וּמַדּוּעַ, מֶלֶךְ אֲדַנְיָהּ: ^{יד} הֲגֵה עוֹדְךָ מִדְּבַרְתָּ שֵׁם

זולק הדקדוק: וְאֶת־נָתָן, וְאֶת־הַגְּבוּרִים. הווי"ן כגעיא: ^{יא} וְאֲדַנְיָנוּ דָּוִד. האל"ף בשוא פתח,
 ועיינ במוסרה סוף פרשת וישב (ברא מ-א):

עִם־הַמֶּלֶךְ וְאֲנִי אָבוֹא אַחֲרָיִךְ וּמִלֵּאתִי אֶת־דְּבָרֶיךָ:
הָא. עַד דָּאת מְמַלְלָא תַּמּוּן, קָדַם מִלְּפָא. וְאַנָּא, אִיעוּל בְּתַרְךְ. וְאַקְיִים,
יֵת פִּתְגָּמְכִי: ^{טו} וְתָבֵא בֵּת־שֶׁבַע אֶל־הַמֶּלֶךְ הַחֲדָרָה וְהַמֶּלֶךְ
זָקֵן מְאֹד וְאַבְיִשְׁגַּ הַשְּׂוֹנְמִית מְשַׁרְתָּ אֶת־הַמֶּלֶךְ: וְעַלֵּת בֵּת
שֶׁבַע לְקָדַם מִלְּפָא, לְאַדְרוֹן בֵּית מִשְׁכַּבָּא. וּמִלְּפָא, סִיב לְחַדָּא. וְאַבְיִשְׁגַּ,
דְּמֵן שׂוֹנְמִי. מְשַׁמְשָׂא, קָדַם מִלְּפָא: ^{טז} וְתִקְדַּד בֵּת־שֶׁבַע וְתִשְׁתַּחֲוּ
לְמִלְכָּךְ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מֵה־לָּךְ: וּכְרַעַת בֵּת שֶׁבַע. וּסְגִידַת,
לְמִלְכָּא. וְאָמַר מִלְּפָא, מָא לִיךְ: ^{יז} וְתֹאמַר לּוֹ אֲדֹנָי אַתָּה
נִשְׁבַּעְתָּ בִּיהוָה אֱלֹהֶיךָ לְאַמְתָּךְ בִּי־שְׁלֹמָה בְּנֵךְ וּמֶלֶךְ
אַחֲרָי וְהוּא יֵשֵׁב עַל־כִּסֵּאִי: וְאָמַרְתָּ לִּיהֵ. רַבּוּנִי, אַתָּה קִיַּמְתָּא.
בְּמִימְרָא דִּי אֱלֹהִיךְ, לְאַמְתָּךְ. אֲרִי שְׁלֹמָה בְּרִיךְ, יַמְלוּךְ בְּתַרְךְ. וְהוּא,
יִתִּיב עַל כְּרִסֵּי מַלְכוּתִי: ^{יח} וְעַתָּה הִנֵּה אֲדֹנָיָה מֶלֶךְ וְעַתָּה
אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ לֹא יִדְעַתָּ: וּכְעַן. הָא אֲדֹנָיָה, מֶלֶךְ. וּכְעַן. רַבּוּנִי מִלְּפָא,
לֹא יִדְעַתָּא: ^{יט} וַיִּזְבַּח שׁוֹר וּמְרִיא־וְעֶאֱזָן לָרֹב וַיִּקְרָא לְכָל־
בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וּלְאַבְיָתָר הַכֹּהֵן וּלְיֹאָב שֶׁר הָעֲבָא וּלְשְׁלֹמָה
עַבְדֶּךָ לֹא קָרָא: וּנְכֹס. תּוֹרִין וּפְטִימִין וְעוֹן, לְסִגִּי. וְזִמִּין, לְכָל בְּנֵי
מִלְּפָא. וּלְאַבְיָתָר, כְּהֵנָּא. וּלְיֹאָב, רַב חֵילָא. וּלְשְׁלֹמָה עַבְדֶּךָ, לֹא זִמִּין:
^כ וְאַתָּה אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ עֵינֵי כָל־יִשְׂרָאֵל עָלֶיךָ לְהַגִּיד לָהֶם
מִי יֵשֵׁב עַל־כִּסֵּא אֲדֹנָי־הַמֶּלֶךְ אַחֲרָיו: וְאַתָּה, רַבּוּנִי מִלְּפָא.
עֵינֵי כָל יִשְׂרָאֵל, סְבִירָן עָלֶךְ. לְחַוָּאָה לְהוֹן. מִן יִתִּיב. עַל כְּרִסֵּי מַלְכוּתָא
דְּרַבּוּנִי מִלְּפָא, בְּתַרוּהִי: ^{כא} וְהָיָה כִּשְׁכַּב אֲדֹנָי־הַמֶּלֶךְ עִם־
אַבְתָּיו וְהָיִיתִי אֲנִי וּבְנֵי שְׁלֹמָה חֲטָאִים: וַיְהִי. כִּד יִשְׁכּוּב
רַבּוּנִי מִלְּפָא, עִם אַבְהָתוּהִי. וְאַיְהִי. אֲנָא. וּבְרִי שְׁלֹמָה, מִתְרַכִּין:

זולק הדקדוק: ^ט ומריא הוי"ו געזי: ^{כא} כשכב אדני. כן הוא בכל התיגאן והכ"ף רפה, ומסיר עליה לחוד רפי, והטעם עליה מארכה לא בתביר בכל התיגאן, וכן הוא בכ"ד גדול והירושלמיים:

בב וְהִנֵּה עֹדֶנָּה מְדַבֶּרֶת עִם־הַמֶּלֶךְ וְנָתַן הַנְּבִיא בָּא: וְהָא.
עד דְּהִיא מְמַלְלָא, קָדָם מַלְכָּא, וְנָתַן נְבִיא, עַל: בב וַיִּגִּידוּ לַמֶּלֶךְ
לֵאמֹר הִנֵּה נָתַן הַנְּבִיא וַיָּבֵא לְפָנָיו הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁתַּחוּ לַמֶּלֶךְ
עַל־אִפְיוֹ אֶרְצָה: וְחֻיָּאוּ לְמַלְכָּא, לְמִימְרֵי. הָא, נָתַן נְבִיא. וְאַתָּא,
לְקָדָם מַלְכָּא. וְסִגִּיד לְמַלְכָּא, עַל אִפּוּהִי, עַל אֶרְעָא: בב וַיֹּאמֶר נָתַן
אֲדָנִי הַמֶּלֶךְ אַתָּה אִמְרַת אֲדָנִיָּהוּ יִמְלֹךְ אַחֲרַי וְהוּא יֵשֵׁב
עַל־כְּסֵאֵי: וַאֲמַר נָתַן. רַבּוּנֵי מַלְכָּא. אַתְּ אִמְרַת. אֲדָנִיָּהוּ, יִמְלוֹךְ בְּתַרִּי.
וְהוּא, יִתִּיב עַל כְּרִסֵּי מַלְכוּתֵי: בב כִּי | יֵרֵד הַיּוֹם וַיִּזְבַּח שׁוֹר
וּמְרִיא־וְעֶאֱזָן לָרֵב וַיִּקְרָא לְכָל־בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וּלְשָׂרֵי הַעֲבָא
וּלְאֲבִיתָר הַכֹּהֵן וְהֵנֶם אֲכֵלִים וְשִׁתִּים לְפָנָיו וַיֹּאמְרוּ יְחִי
הַמֶּלֶךְ אֲדָנִיָּהוּ: אֲרִי, נַחַת יוֹמָא דִּין. וְנִכְס. תּוֹרִין וּפְטִימִין וְעֵן, לְסִגִּי.
וְזִמִּין, לְכָל בְּנֵי מַלְכָּא. וּלְרַבְּנֵי חֵילָא, וּלְאֲבִיתָר כְּהֵנָּא. וְהָאֲנּוּן. אֲכֵלִין
וְשִׁתּוֹ, קְדָמוּהִי. וַאֲמָרוּ, יַעֲלָח, מַלְכָּא אֲדָנִיָּהוּ: בב וְלִי אֲנִי־עֲבָדָךְ
וּלְצִדִּיק הַכֹּהֵן וּלְבָנָיָהוּ בֶן־יְהוֹדָע וּלְשַׁלְמָה עֲבָדָךְ לֹא
קָרָא: וְלִי דְאַנָּא עֲבָדָךְ. וּלְצִדּוֹק כְּהֵנָּא. וּלְבָנָיָהוּ בֶר יְהוֹדָע, וּלְשַׁלְמָה
עֲבָדָךְ, לֹא זִמִּין: בב אִם מֵאֵת אֲדָנִי הַמֶּלֶךְ נִהְיָה הַדְּבָר הַזֶּה
וְלֹא הוֹדַעְתָּ אֶת־ (כ' עֲבָדִיד) עֲבָדָךְ מִי יֵשֵׁב עַל־כְּסֵא אֲדָנִי־
הַמֶּלֶךְ אַחֲרָיו: אִם, מִן רַבּוּנֵי מַלְכָּא. הוּוּה, פְּתַגְמָא דְּדִין. וְלֹא הוֹדַעְתָּא,
יְת עֲבָדָךְ. מִן יִתִּיב, עַל כְּרִסֵּי מַלְכוּתָא דְּרַבּוּנֵי מַלְכָּא, בְּתַרוּהִי: בב וַיַּעַן
הַמֶּלֶךְ דָּוִד וַיֹּאמֶר קְרָאוּ־לִי לְבַת־שָׁבַע וּתְבֵא לְפָנָיו
הַמֶּלֶךְ וּתַעֲמֹד לְפָנָיו הַמֶּלֶךְ: וְאַתִּיב מַלְכָּא דָּוִד, וַאֲמַר. קְרוּ לִי,
לְבַת שָׁבַע. וְאַתָּת, לְקָדָם מַלְכָּא, וְקַמַּת, קָדָם מַלְכָּא: בב וַיִּשְׁבַּע
הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר חִי־יְהוָה אֲשֶׁר־פָּדָה אֶת־נַפְשִׁי מִכָּל־צָרָה:
וְקִיָּים מַלְכָּא, וַאֲמַר. קָיָם הוּא יֵי. דְּפִרְק יְת נַפְשִׁי, מִכָּל עָקָא:

כִּי כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לָךְ בֵּיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר
 בִּי-שְׁלֹמֹה בְנִךְ יִמְלֹךְ אַחֲרַי וְהוּא יֵשֵׁב עַל-כִּסְאֵי תַחְתָּי
 כִּי בֶן אֶעֱשֶׂה הַיּוֹם הַזֶּה: אָרִי. כִּמָּא דְקַיִימִית לִיךְ. בְּמִימְרָא דִּי
 אֱלֹהָא דִּישְׂרָאֵל, לְמִימְרֵי אָרִי שְׁלֹמֹה בְרִיךְ, יִמְלֹךְ בְּתַרְי. וְהוּא. יְתִיב עַל
 בְּרִסֵּי מַלְכוּתֵי, תַּחְתָּי. אָרִי. בֶּן אֶעְבִּיד, יוֹמָא הַדִּין:
 וְתִקְדָּ בַת-שֶׁבַע אֶפְיִם אָרֶץ וְתִשְׁתַּחֲוּ לַמֶּלֶךְ וְתֵאמֶר
 יְחִי אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ דְּוֹד לְעַלְמִים: וּכְרַעַת בַּת שֶׁבַע עַל אַפְקָא, עַל
 אַרְעָא. וּסְגִידַת, לְמַלְכָּא. וְאִמְרַת. יְתַקִּים. רְבוּנֵי מַלְכָּא דְּוֹד, לְעַלְמִים:

ומנהג השאמי להוסיף פסוק זה:

וְגַם יֵשֵׁב שְׁלֹמֹה עַל כִּסֵּא הַמְּלוּכָה: וְאָף, יְתִיב שְׁלֹמֹה, עַל, בְּרִסֵּי מַלְכוּתָא:
 (גְּאֵלְנוּ יְהוָה עֲבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל):
 (פְּרַקְנָא. יי עֲבָאוֹת, שְׁמִיָּה. קְדִישָׁא, דִּישְׂרָאֵל):
 עַל דָּא יְתַבְרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׁא. דִּי לְעִילָא, חֵיא וְקִימָא. מְבָרַךְ הוּא לְעַלְמִים,
 וּלְעַלְמֵי עַלְמֵיָא:

זולק הדקדוק: כִּי יְחִי אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ. בחשוביהם 'יחי' במארכה וצ"ע. ועד כאן מסיימים
 הפטרת חיי שרה בהפטרות ישנות, וכן כתב הרמב"ם ז"ל:

דהו ^{לכנחת שבת ושני וחמישי} ואלה תולדות יצחק
 ואלה תולדות יצחק
 בן-אברהם אברהם הוליד
 את-יצחק: ואלין. תולדות יצחק
 בר אברהם. אברהם הוליד את יצחק: ויהי יצחק

תפסיר רס"ג

יט) והדיא שרח תיאליד יצחק
 אבן אברהם. בעד מא כ"ץ
 אברהם מן אולאודה יצחק:

יט) ואלה תולדות יצחק. יעקב ועשו אברהם הוליד את
 האמורים בפרשה: אברהם הוליד את יצחק. לפי שהיו ליצני הדור אמורים
 יצחק. על ידי שפתב הכתוב יצחק בן מאבימלך נתעברה שרה, שהרי כמה שנים